

SİGORTACININ SÖZLEŞME ÖNCESİ AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜ İHLAL ETMESİ HÂLİNDE SİGORTA ETTİRENİN İTİRAZ HAKKI

Sefa ER*

ÖZET

Güven ilişkisinin yoğun şekilde görüldüğü sigorta sözleşmelerinde tarafların sözleşme öncesinde birbirini aydınlatma yükümlülüğü TTK ile özel olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda TTK'nin 1423. maddesi gereğince sigortacının sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde sigorta ettirene on dört gün içinde sözleşmenin yapılmasına itiraz hakkı tanınmıştır. Oysa Türk hukukunda “sözleşmenin yapılmasına itiraz” diye bir müessese bulunmamaktadır. İtiraz hakkının hukuki niteliğinin belirlenmesi, sadece teorik açıdan değil aynı zamanda uygulama açısından da önemli anlamlar ifade etmektedir. Zira sigortacının sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin düzenleme yapılmasının altında sigortacı karşısında zayıf konumda olan sigorta ettirenin korunması amacı yer almaktadır. Dolayısıyla itiraz hakkının hukuki niteliğinin belirlenmesi hem sigorta ettirenin korunması anlamında hem de sigorta ettirenin diğer haklarını kullanıp kullanamayacağını tespit edilmesi hususunda önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: itiraz hakkı, sözleşmenin yapılmasına itiraz, sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğü, culpa in contrahendo, bilgilendirme metni

THE POLICYHOLDER'S RIGHT OF OBJECTION IN THE EVENT OF A VIOLATION OF INSURER'S PRE-CONTRACTUAL INFORMATION DUTY

ABSTRACT

In the case of insurance contracts in which trust is perceived intensely, the TTK expressly regulates that the parties each other pre-contractual information duty. According to Article 1423 of the TTK, if the insurer violates the pre-contractual

* Dr., Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Tetkik Hâkimi/ANKARA, e-posta: sefaer@hotmail.com,

ORCID: 0000-0002-5738-8224

DOI: 10.34246/ahbvuhfd.1084789

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 08/03/2022

Yayımlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 19/05/2022

information duty, the policyholder has the right of objection to the conclusion of the contract within fourteen days. However, in Turkish Law, there is no such concept as "objection to the formation of the contract". Determining the legal nature of the right of objection has important meanings not only from the theoretical point of view, but also from the practical point of view. Because, the purpose of protecting the policyholder's, who is in a weak position against the insurer, is under the regulation regarding the insurer's pre-contractual information duty. Therefore, determining the legal nature of the right of objection is important both in terms of protection of the policyholder and in determining whether the insured can use other rights.

Keywords: *right of objection, objection to the formation of the contract, pre-contractual information duty, culpa in contrahendo, information text*

GİRİŞ

Sigorta sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen ve sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşmedir. Ancak sigorta sözleşmesi, karmaşık yapısı ve tarafların konumu nedeniyle sözleşme görüşmelerinin başladığı ilk andan itibaren karmaşık hak ve yükümlülüklerden oluşan bir borç ilişkisi doğurmaktadır. Bu borç ilişkisi, özellikle sigorta şirketlerinin güvenilen kişi olmaları nedeniyle daha ilk baştan yoğun güven ilişkisine ve azami iyi niyete dayanmaktadır¹. Bu nedenle sigorta sözleşmelerinde sözleşme öncesi tarafların birbirlerini aydınlatma yükümlülüğü, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) ile her iki taraf için de özel olarak düzenlenmiş ve her iki taraf için de bu yükümlülüğün ihlaline farklı sonuçlar öngörülmüştür.

TTK'de sözleşme öncesi sigorta ettirenin sigortacıyı aydınlatması, başka bir deyişle gerekli bilgileri sigortacıya vermesi beyan yükümlülüğü başlığı altında düzenlenmiş; beyan yükümlülüğünün ihlali hâlinde sigortacının sahip olduğu haklar ise TTK'nin 1439. maddesinde detaylı olarak belirtilmiştir. Buna karşılık sigortacının sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünü² ihlal etmesi hâlinde

¹ Mehmet Özdamar, *Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü*, 1. Bası, Yetkin Yayınları, 2009, s. 74; Rıza Ayhan/Hayrettin Çağlar/Mehmet Özdamar, *Sigorta Hukuku Ders Kitabı*, 2. Bası, Yetkin Yayınları, 2019, s. 154; Sevgican Aydın, *Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları*, 1. Bası, Seçkin, 2018, s. 20; A. Oğuzhan Hacıömeroğlu, "Sigorta Sözleşmelerinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa In Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi", *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 1(2), 2015, s. 50.

² TTK'nin 1423. maddesinde "aydınlatma" kavramı, SK'nin 11/3 maddesi ile SSBİY'de ise "bilgilendirme" kavramı kullanılmaktadır. Aydınlatma kavramı bilgilendirme kavramına göre biraz daha kapsamlı olsa da her iki kavramda "danışmanlık yapma" kavramını kapsamamaktadır. Danışmanlık yapma, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünden ayrı bir yükümlülüğü ifade etmektedir. Sigorta hukukunda "aydınlatma" ve "bilgilendirme"

sigorta ettirene tanınan hak ise TTK'nin 1423/2 maddesinde “*Aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına ondört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur.*” şeklinde belirtilmiştir. Buna göre sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde sigorta ettirene tanınan hak, sözleşmenin yapılmasına itiraz hakkıdır. Anılan maddede tartışmaya açık birçok husus bulunmakla birlikte yoruma en muhtaç ve en muğlak olan husus “*sözleşmenin yapılmasına itiraz*” ile neyin kastedildiğidir³. Zira Türk hukukunda “*sözleşmenin yapılmasına itiraz*” diye bir müessese bulunmadığı gibi sigorta hukukunda da “*itiraz*” kavramı bilinmeyen ve dolayısıyla kullanılmayan bir kavramdır⁴.

Sigorta sözleşmelerinin kurulması hakkında özel bir düzenleme yer almadığından sigorta sözleşmeleri de diğer borçlar hukuku sözleşmeleri gibi TBK'nin 1/1 maddesi gereğince tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamaları ile kurulur. Ancak sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmesi bakımından sigorta sözleşmelerine özgü olarak çeşitli sözleşme kurma modellerinin geliştirildiği görülmektedir. Bunlardan “*öneri modeli*”, “*öneriye davet modeli*” ve “*poliçe modeli*” uygulamada öne çıkan sözleşme kurma modelleridir⁵. Öneri modelinde, taraflar arasındaki hukuki işlem teması ile birlikte sigortacı, sigorta ettirene bir başvuru formu ve gerekli olan tüm bilgileri vermekte (öneriye davet), sigorta ettiren gerekli incelemeleri yaptıktan sonra başvuru formunu doldurarak sigortacıya ulaştırmaktadır (öneri). Sigortacı da bu öneriye karşı ya açıkça ya da poliçe göndererek zımnen kabul beyanında bulunmaktadır. Öneriye davet modelinde, taraflar arasındaki hukuki işlem teması ile birlikte sigorta ettiren, sigortacıya sigorta yaptırma konusundaki isteklerini iletmede (öneriye davet),

kavramlarının aynı anlamda ve birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle biz de çalışmamızda bu iki kavramın aynı anlamda ve birbirinin yerine kullanılabileceğini kabul etmekle birlikte kanuni terim olan “*aydınlatma*” kavramını kullanmayı tercih ettik. Ancak Alman hukukundan bahsedildiği yerlerde aslına uygun olarak özellikle “*bilgilendirme*” kavramını kullandık.

³ Emine Yazıcıoğlu/Zehra Şeker Öğüz, *Sigorta Hukuku*, 3. Bası, Filiz Kitabevi, 2020, s. 112; Samim Ünan, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi Sigorta Hukuku C. I*, 1. Bası, On İki Levha, 2016, s. 239; Emine Yazıcıoğlu, “*Sigortacının Bilgilendirme (Aydınlatma) Yükümlülüğü*” *Sigorta Hukuku Sempozyumları, Sorumluluk Sigortaları Sempozyumu 1–2 Aralık 2017 İstanbul/Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu 2–3 Şubat 2018 Bursa*, 1. Bası, On İki Levha, 2018, s. 410; Melda Taşkın, *Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi*, 1. Bası, On İki Levha, 2019, s. 186; Kübra Yetiş Şamlı, “*Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünü Düzenleyen TTK m. 1423 Hükmüne İlişkin Bazı Değerlendirmeler*”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(3), 2016, s. 2992; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 210; Aydın, s. 53;

⁴ Evrim Akgün, *Ferdi Kaza Sigortası Sözleşmesi*, 1. Bası, On İki Levha, 2017, s. 194; Yazıcıoğlu, *Bilgilendirme*, s. 410. Yazar, söz konusu düzenlemenin TTK'nin Sigorta Hukuku Kitabının en sorunlu maddesi olduğunu ifade etmektedir. Aynı yönde Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 112.

⁵ Detaylı bilgi için bkz. Ünan, Şerh, s. 192.

sigortacı riski değerlendirdikten sonra poliçeyle birlikte diğer gerekli tüm bilgileri sigorta ettirene ulaştırmaktadır (öneri). Sigorta ettiren de gerekli incelemeleri yaptıktan sonra ya açıkça ya da prim ödemek suretiyle zımnen kabul beyanında bulunmaktadır. Poliçe modelinde ise, taraflar arasındaki hukuki işlem teması ile birlikte sigortacı, sigorta ettirene sadece doldurulup verilmesi hâlinde sigorta sözleşmesine ilişkin öneride bulunulmuş sayılacağına dair açıklamanın da yer aldığı başvuru formu vermekte (öneriye davet), sigorta ettiren bu başvuru formunu doldurarak sigortacıya ulaştırmaktadır (öneri). Bazen bu başvuru formu verilmeden dâhi sigorta ettiren öneride bulunmaktadır. Sigortacı da bu öneriye karşı poliçe ve gerekli olan tüm bilgileri göndererek kabul beyanında bulunmaktadır⁶. Görüldüğü üzere öneri modeli ve öneriye davet modelinde aydınlatma yükümlülüğü sigorta ettirenin sözleşmeye ilişkin iradesini açıklamadan önce yerine getirilmekte; buna karşılık poliçe modelinde ise aydınlatma yükümlülüğü kapsamında verilecek bilgiler sözleşmenin kurulmasından sonra sigorta ettirene iletilmektedir.

TTK'nin 1423/2 maddesinde aydınlatma yükümlülüğünün ihlali sadece "aydınlatma açıklamasının verilmemesi" şeklinde belirtilmiştir. Oysa TTK'nin 1423. maddesi bir bütün olarak değerlendirildiğinde "aydınlatma açıklamasının verilmemesi" ifadesinin geniş yorumlanması gerektiği, hem aydınlatma yükümlülüğünün hiçbir şekilde yerine getirilmemesi hâlini hem de aydınlatma yükümlülüğünün gereği gibi ifa edilmemesi hâlini içerdiği anlaşılmaktadır⁷. Bu kapsamda aydınlatma yükümlülüğünün gereği gibi ifa edilmemesi ise aydınlatmanın gerekli bilgileri içermemesi ya da yanlış bilgileri içermesi veyahut da çok fazla lüzumsuz bilgi içermesi hâli ile aydınlatmanın zamanında yapılmaması hâlini içermektedir⁸. Öte yandan TTK'nin 1423/3 maddesinin verdiği yetki gereğince Hazine ve Maliye Bakanlığı⁹ tarafından çıkarılan Sigorta Sözleşmelerinde

⁶ Peter Schimikowski, *Versicherungsvertragsrecht*, 6. Auflage, C.H.Beck, 2017, (I. Der Versicherungsvertrag, Rn. 38); Theo Langheid/Manfred Wandt/Bearbeiter, *Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz: VVG, Band 1, §§ 1-99, VVG-InfoV*, 2. Auflage, C.H.Beck, 2016, (Langheid/Wandt/Armbrüster, VVG §7, Rn. 6).

⁷ Yetiş Şamlı, s. 2991; Ünan, Şerh, s. 239. Yazar, aydınlatmanın eksik veya yanlış yapılmış olduğu hâllerin de TTK'nin 1423/2 maddesi kapsamında olduğunu, ancak sigorta ettirenin eksik veya yanlış bilgilendirme olgusunu saptamasının birçok hâlde zor olacağını belirtmektedir.

⁸ Langheid/Wandt/Armbrüster, VVG §7, Rn. 123; Özdamar (2009), s. 280; Yazıcıoğlu, Bilgilendirme, s. 411; Ünan, Şerh, s. 239; Yetiş Şamlı, s. 2991; Fatma Dilek Kabukçuoğlu Özer, *Sigortacılık Kanunu Şerhi*, 1. Bası, On İki Levha, 2012, s. 163; Sulhi Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 7. Bası, Filiz Kitabevi, 1993, s. 976.

⁹ 09.07.2018 tarihli ve 703 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 13. maddesi ile Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmıştır. 10.07.2018 tarihli ve 1

Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik'in (SSBİY)¹⁰ 8/2 maddesine göre; “*Sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü mevzuata ve usulüne göre ifa etmiş sayılabilmesi için Bilgilendirme Metnindeki bilgilerin eksik, yanlış veya yanıltıcı olmaması gerekir.*” Bu düzenleme ile TTK'nin 1423. maddesi birlikte değerlendirildiğinde “*aydınlatma yükümlülüğünün ihlali*” ifadesinden hem bilgilendirme metni verilmeyerek aydınlatma yükümlülüğünün hiçbir şekilde yerine getirilmemesi hâlinin hem de bilgilendirme metni verilmesine rağmen eksik, yanlış veya yanıltıcı bilgi ve davranış nedeniyle aydınlatma yükümlülüğünün gereği gibi ifa edilmemesi hâlinin anlaşılması gerektiği açıktır.

TTK'nin 1423. maddesinin gerekçesinde¹¹ “*sigortacının aydınlatma ve bilgi verme yükümlülüğü altında olduğu, nitekim benzer düzenlemelere Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu ile Alman Sigorta Murakabe Kanunu'nda da rastlanıldığı, konunun öneminden dolayı aydınlatma açıklamasının verilmemesinin hukuki sonucunun ne olacağının maddenin ikinci fıkrasında (TTK'nin 1423/2) ayrıca belirlendiği*” şeklinde tespit yer almaktadır. Dolayısıyla aydınlatma yükümlülüğünün ihlali hâlinde “*sözleşmenin yapılmasına itiraz*” ile sigorta ettirene bir hak tanındığı, benzer hakkın Alman sigorta hukukunda da yer aldığı anlaşılmaktadır. O hâlde TTK'nin 1423/2 maddesinin yoruma açık ve muğlak nitelikte olması karşısında Türk hukukunda sigortacının sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde sigorta ettirene tanınan hakların belirlenmesi ve özellikle itiraz hakkının hukuki niteliğinin ortaya konulması için öncelikle konunun Alman sigorta hukukunda düzenlenişi incelenmelidir. Zira kanunlarımızı yorumlarken kendi metinlerimizi göz önünde tutmakla beraber bunların mehzazına da bakmamız bazen zorunluluk arz etmektedir¹².

sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 217 ilâ 253. maddeleri arasında Hazine ve Maliye Bakanlığı düzenlenmiş ve Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı birleştirildiği için Hazine Müsteşarlığı kaldırılmıştır. Dolayısıyla bu dönemde Hazine Müsteşarlığına yapılan atıfların Hazine ve Maliye Bakanlığı olarak anlaşılması gerekmektedir. 18.10.2019 tarihli ve 47 sayılı Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Sigortacılık Genel Müdürlüğü ve Sigorta Denetleme Kurulu Başkanlığı kapatılmış ve “Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu” kurulmuştur. Anılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 19. maddesi gereğince mevzuatta sigortacılık ve özel emekliliğe ilişkin olarak Bakanlığa, kapatılan Sigortacılık Genel Müdürlüğüne ve Sigorta Denetleme Kurulu Başkanlığına yapılan atıflar Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na, Bakana yapılan atıflar Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na yapılmış sayılacaktır.

¹⁰ RG: 14.02.2020-31039

¹¹ TTK m. 1423 gerekçesi, <<https://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0324.pdf>> Erişim Tarihi 10 Eylül 2021.

¹² Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu E: 1945/13, K: 1945/15, T: 28.11.1945; “...*Medeni Kanunumuzun 481 ve 482. maddelerinin İsviçre Medeni Kanununda karşılığı olan*

I. ALMAN SİGORTA HUKUKU'NDA BİLGİLENDİRME YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİ HÂLİNDE SİGORTA ETTİRENİN İTİRAZ HAKKI

A. Reform Öncesi Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu'ndaki Düzenleme

1. Genel Olarak

Reform öncesi Alman sigorta hukukunda ilk başlarda sigortacının sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğüne ilişkin pozitif bir düzenleme yer almasa da genel hükümler kapsamında sigortacının bilgilendirme ve ayrıca danışmanlık yapma yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmekteydi¹³. Sigortacı tarafından sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğünün ihlal edildiği durumlarda sigorta ettirenin ihlal nedeniyle bir zararı meydana gelmiş ise sigorta ettirenin genel hükümler kapsamında culpa in contrahendo¹⁴ gereğince talepte bulunması mümkündür¹⁵. Ayrıca sigorta sözleşmesi acente aracılığıyla yapılmışsa Alman sigorta hukuku içtihatlarıyla ortaya çıkan geleneksel ifa sorumluluğu kapsamında sigortacının ifa sorumluluğu da bulunmaktaydı¹⁶.

maddelerde bahsolunan şerhin tanıkların el yazısıyla yazılacağı hakkında bir beyan ve işaret yoktur. Kanunlarımızı yorumlarken kendi metinlerimizi göz önünde tutmakla beraber yorumlarda ilmi içtihatlardan da faydalanılabileceğine göre bunların asıllarına da bakmaktan vazgeçmeyiz...”

¹³ Özdamar, Aydınlatma, s. 160; Hermann Stockmeier, *Privathaftpflichtversicherung*, 1. Auflage, C.H.Beck, 2019, (III. Vertragsabschlussverfahren, Rn. 13); Martin Diller, *Berufshaftpflichtversicherung der Rechtsanwälte*, 2. Auflage, C.H.Beck, 2017, (Einleitung, Rn. 65); Heinrich Dörner / Stefen Hoffmann, “Der Abschluß von Versicherungsverträgen nach §5a VVG”, *NJW*, Heft 3, 1996, s. 154.

¹⁴ Schimikowski, I. Versicherungsvertreter, Rn. 135; Alman Federal Mahkemesinin kararına konu olayda “Almanya’da yaşayan Türk vatandaşı kredi kullanarak aldığı aracı için, Ankara’ya gitmek istediğini belirterek tam kapsamlı kasko sigortası yaptırmıştır. Daha sonra sigorta ettiren geldiği Ankara’da kaza geçirmiş ve büyük ölçüde zarar meydana gelmiştir. Sigorta şirketi, sigortanın sadece Avrupa kıtasında geçerli olduğundan bahisle sigortalının tazminat talebini reddetmiştir. Federal Alman Mahkemesi; sigorta genel şartlarında sigortanın sadece Avrupa kıtasında geçerli olduğunun açıkça yazdığı, ancak sigorta ettirenin Türkiye’ye seyahat edeceğini açıkça belirtmesine rağmen sigortanın Türkiye’nin tamamını kapsadığına ilişkin yanlış düşüncesinin acentenin susması sonucunda devam ettiği, acentenin sigorta ettirenin hatalı düşüncesini düzeltmemesi nedeniyle sorumlu olduğu, ancak sigorta ettirenin de kusurunun bulunması nedeniyle geleneksel ifa sorumluluğunun uygulanamayacağı, fakat culpa in contrahendo gereğince sigortalının zararının acentenin kusuru oranında tazmin edilmesi gerektiği belirtilmiştir.” Bkz. BGH 20.06.1963, II ZR 199/61, BGHZ 40, 23-28.

¹⁵ Lorenz, Egon, “Zum Abschluß eines Versicherungsvertrags nach §5a VVG”, *VersR*, Heft 3, 1995, s. 617 vd.; Dörner/Hoffmann, s. 153.

¹⁶ Helmut Kollhosser, “Gewohnheitsrechtliche Erfüllungshaftung und alternative Regelungen”, *r+s*, 2001, s. 89; Knut Pilz, “Die gewohnheitsrechtliche Erfüllungshaftung nach der VVG-Reform”, *VuR*, 2010, s. 167; Erich Prölss/Anton Martin/Bearbeiter, *Versicherungsvertragsgesetz*, 31. Auflage, C.H.Beck, 2021, (Prölss/Martin/Dörner, VVG §59, Rn. 37).

Avrupa Birliği'nin ortak bir mal ve hizmet piyasası oluşturmak ve üye ülkelerin sigorta sektörlerini birleştirmek amacıyla çıkardığı Üçüncü Direktifler¹⁷ gereğince Alman hukukunda 21.07.1994 tarihinde yayımlanan Avrupa Toplulukları Konseyi Sigorta Direktiflerinin Uygulanmasına İlişkin Üçüncü Kanun (Üçüncü Kanun) ile bir dizi değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin en önemli olanları sigorta genel şartlarının önceden denetiminin kaldırılması ve sigortacının bilgilendirme yükümlülüğüne ilişkin düzenleme yapılmasıdır¹⁸.

Reform öncesi Alman hukukunda Alman Sigorta Denetleme Kurumu tarafından sigorta ettirenleri korumak amacıyla sigorta şartları ve tarifeleri ön incelemeye tabi tutularak ve onaylanarak bunların içeriğinin ve dış görüntüsünün hukuka uygunluğu sağlanmaya çalışılmıştır¹⁹. Ancak Alman Sigorta Denetleme Kurumu'nun sigorta genel şartlarına yönelik faaliyetleri Üçüncü Direktifler ile değiştirilmiştir²⁰. Üçüncü Direktifler kapsamında sigortacılar tarafından kullanılan sigorta genel şartlarının önceden denetim makamı tarafından incelenmesine yönelik uygulama kaldırılmış ve sadece tavsiye niteliğinde örnek metinler çıkarabileceği belirtilmiştir²¹. Almanya tarafından bu düzenleme genel olarak iç hukuka uygulanmış ve sigorta genel şartlarının önceden denetimi ve onaylanması uygulaması kaldırılmıştır²².

Alman hukukunda “*genel işlem koşulları*” 1977 yılı itibariyle yürürlüğe giren Genel İşlem Koşulları Düzenlenmesi Hakkında Kanun (AGBG) ile düzenlenmiştir. İş, miras, aile ve ortaklıklar hukuku alanlarındaki sözleşmeler haricinde “*genel işlem koşulu*” kullanılarak kurulan tüm sözleşmeler kural olarak bu Kanun'un kapsamına alınmıştır. Bu kapsamda AGBG §2 gereğince genel işlem koşullarının sözleşmeye

¹⁷ 18.06.1992 tarihli ve 92/49/EEC sayılı Hayat Dışı Üçüncü Direktif ile 10.11.1992 tarihli ve 92/96/EEC sayılı Hayat Üçüncü Direktif, <<https://eur-lex.europa.eu>> Erişim Tarihi 10 Eylül 2021.

¹⁸ Lorenz, Egon, “Neue Aspekte zum Abschluß eines Versicherungsvertrags nach §5a VVG”, *VersR*, Heft 19, 1997, s. 773 vd.; Lorenz (1995), s. 617

¹⁹ Stockmeier, III. Vertragsabschlussverfahren, Rn. 13; Diller, Einleitung, Rn. 65.

²⁰ “Alman hukukunda sigorta genel şartlarının denetim makamı tarafından onaylanmasına yönelik uygulama kaldırıldıktan sonra sigorta genel şartları, sigorta şirketleri tarafından oluşturulan “Der Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft (GDV)-Alman Sigortalar Birliği” isimli bir birlik tarafından hazırlanmakta ve sigorta şirketleri bu genel şartları bir zorunluluğa tabi olmadan kullanmaktadır” bkz. Ü. Aslıhan Sevinç Kuyucu, “Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Niteliği ve Uygulanacak Hükümlerin Belirlenmesine İlişkin Esaslar” *Sigorta Genel şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu-Prof. Dr. Rayegan Kender'e Saygı Günü*, 1. Baskı, Filiz Kitabevi, 2020, s. 7.

²¹ Dörner/Hoffman, s. 153; Özdamar, Aydınlatma, s. 161.

²² Karl-Georg von Ferber/Oliver Rosowski, “Die Widerspruchsmöglichkeit bei Lebens und Rentenversicherungsverträgen aus den Jahren 1195 bis 2007”, *VuR*, 2018, s. 90; Lorenz (1995), s. 616.

dâhil olabilmesi için kullanıcının karşı tarafı “*genel işlem koşulu*” kullanımı noktasında açıkça uyarması, karşı tarafa genel işlem koşullarının içeriği hakkında bilgi sahibi olabilmesi için imkân tanınması ve karşı tarafın da bunların uygulamasını kabul etmesi gerekmektedir. Ancak AGBG §23/3 ile bu genel kurala istisna getirilerek sigorta sözleşmelerinde denetim makamı tarafından onaylanan sigorta genel şartlarının sözleşmenin kapsamına doğrudan gireceği, AGBG §2'nin bu sözleşmelere uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Bu düzenleme neticesinde genellikle sigorta ettiren başvuru formunu doldurarak sigortacıya vermekte, sigortacı da kabul beyanı olarak poliçeyi düzenleyerek ekinde yer alan sigorta şartlarıyla birlikte sigorta ettirene göndermesi ile sözleşme kurulmaktadır²³. Bu kapsamda sigorta ettiren ancak sözleşme kurulduktan sonra sigorta genel şartlarıyla karşılaşmakta, önceden görme ve okuma imkânı olmadan bu şartlar, kanun gereği sözleşme içeriği hâline gelmekte ve sigorta ettiren bu şartlarla bağlı olmaktadır. Ancak Avrupa Birliği Direktifleri gereğince Alman Sigorta Denetleme Kurumu'nun sigorta genel şartlarını onaylama faaliyeti ortadan kaldırıldığından AGBG §23/3'in uygulama imkânı kalmamıştır²⁴. Başka bir deyişle sigorta genel şartlarının önceden denetim makamı tarafından onaylanması uygulaması kaldırıldığı için sigorta sözleşmelerindeki genel işlem koşullarının da AGBG §2 kapsamında denetimi tabi tutulması ihtimali ortaya çıkmıştır²⁵.

Bu kapsamda hem sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünün kanuni temele dayandırılması hem de sigorta şartlarının (sigorta genel ve özel şartları) sözleşme kapsamına doğrudan girmesi amacıyla genel hükümlere paralel olarak Üçüncü Kanun ile kamu hukuku kapsamında olan Alman Sigorta Murakabe Kanunu'na (VAGaF) §10a eklenmiştir. VAGaF §10a/1 ile esasında genel hükümler çerçevesinde zaten var olan sigortacının bilgilendirme yükümlülüğü özellikle vurgulanmış ve gerçek kişi sigorta ettirenlerin sözleşme öncesi, sigorta genel şartları da dâhil olmak üzere sözleşmenin diğer şartları ve sigorta ettirenin yasal hakları konusunda yazılı olarak bilgilendirilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Böylece sigortacının bilgilendirme yükümlülüğü kanuni temele dayandırılmış ve ayrıca bu yolla sözleşmede yer alacak genel işlem koşullarının da sözleşmenin kapsamına

²³ Langheid/Wandt/*Armbrüster*, VVG §7, Rn. 47.

²⁴ Lorenz (1995), s. 616; Dörner/Hoffman, s. 154; Diller, Einleitung, Rn. 65.

²⁵ Almanya'da 2000 yılında Borçlar Kanunu'nun modernleştirilmesi anlamında büyük bir reforma imza atılmış; bu kapsamda AGBG 01.01.2002 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılarak buradaki hükümler çok küçük bazı değişikliklerle BGB §§305-310 olarak eklenmiştir. BGB içerisine alınan 1977 tarihli AGBG, 6098 sayılı TBK'nin genel işlem koşulları ile ilgili yeni düzenlemelerine adeta mehas olmuştur. Bkz. Ayşe Havutçu, *Açık İçerik Denetimi Yoluyla Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması*, 1. Bası, Güncel Yayınevi, 2003, s. 58.

dâhil olması amaçlanmıştır²⁶. Ancak sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde uygulanacak yaptırım belirtilmemiş, bu husus genel hükümlere bırakılmıştır.

Sigortacılara sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğü getiren bu düzenleme sigortacılar tarafından şiddetle eleştirilmiş²⁷; VAGaF §10a'nın eklenmesi aşamasında sigorta şirketlerinin isteği üzerine bu düzenlemeyi yumuşatan bir düzenleme de Üçüncü Kanun ile VVGaF'ye §5a olarak son anda eklenmiştir²⁸. Gerçekten de VVGaF §5a/1 ile sigortacının VAGaF §10a gereğince sözleşme öncesi tüketiciyi bilgilendirmediği durumlarda, sigorta ettirenin, belgelerin kendisine sunulmasını takip eden on dört gün (hayat sigortası sözleşmelerinde otuz gün) içinde yazılı (textform) olarak itiraz etmemesi durumunda sözleşmenin sigorta poliçesi, sigorta şartları ve sözleşmenin içeriği ile ilgili diğer tüketici bilgilerine göre akdedilmiş sayılacağı düzenlenmiştir. Bu şekilde sözleşmeden önce verilmeyen sigorta şartları ve sözleşmenin içeriği ile ilgili diğer tüketici bilgilerinin sözleşmenin kapsamına girip girmemesi hususunda sigorta ettirene itiraz hakkı (Widerspruchsrecht) tanınmak suretiyle VAGaF §10a ile getirilen düzenleme yumuşatılmıştır²⁹. Öte yandan daha sonra mesafeli akdedilen sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirenin bilgilendirilmesine yönelik olarak VVGaF'ye eklenen §48b ile özel bir düzenleme yapılmıştır.

2. İtiraz Hakkı (Widerspruchsrecht)

VAGaF §10a gereğince esasen sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünün sözleşme kurulmadan önce yerine getirilmesi öngörülerek sözleşmenin kurulma

²⁶ Wolfgang Römer, "Zu den Informationspflichten der Versicherer und ihrer Vermittler", *VersR*, Helf 31, 1998, s. 1313; Lorenz (1995), s. 618.

²⁷ VVGaF §5a düzenlemesiyle sigorta ettirene tanınan hak, VVGaF §5'da düzenlenen hakla paralellik arz etmesi için itiraz hakkı (Widerspruchsrecht) olarak ifade edilmiştir. Ancak fonksiyonel olarak sigorta ettirene VVGaF §5'de tanınan itiraz hakkı ile VVGaF §5a'da tanınan itiraz hakkının farklı olduğu belirtilmektedir. VVGaF §5/1 gereğince sigorta poliçesinin içeriği başvurudan veya yapılan sözleşmelerden saparsa sigorta ettiren, sigorta poliçesinin kendisine ulaşmasından itibaren bir ay içinde yazılı olarak itiraz etmemesi durumunda sapma onaylanmış sayılmaktadır. VVGaF §5a anlamında tanınan itiraz hakkı ise sözleşme öncesi bilgilendirilmeyen sigorta ettirene poliçeyle birlikte verilen sigorta şartları ve tüketici bilgilerinin sözleşme kapsamına girip girmemesi konusunda rol oynamaktadır. Bu itibarla VVGaF §5'de tanınan itiraz hakkı ile VVGaF §5a'da tanınan itiraz hakkı birbirinden farklı fonksiyonlara sahip olup, VVGaF §5'deki itiraz hakkı daha önce kurulan sözleşmenin kanun gereği meydana gelen değişikliğine yönelik iken VVGaF §5a'daki itiraz hakkı ise sigorta ettirenin başvurusuna istinaden sigorta sözleşmesinin, sonradan sunulan sigorta şartları ve sözleşmenin içeriği ile ilgili diğer tüketici bilgilerine göre kurulup kurulamayacağına yöneliktir. Bkz. Lorenz (1995), s. 618; Dörner/Hoffman, s. 154.

²⁸ Lorenz (1995), s. 616.

²⁹ Römer, s. 1316; von Ferber/Rosowski, s. 90.

modeli olarak “öneri modeli” veya “öneriye davet modeli” benimsenmiş ise de VVGaF §5a gereğince sigorta ettirenin bilgilendirilmesinin poliçeyle birlikte yapılabileceği öngörülerek daha önce uygulamada kullanılan “poliçe modeli” tekrar kabul edilmiştir³⁰. Buna göre VVGaF §5a kapsamında poliçe ile birlikte sigorta ettirene sigortacının bilgilendirme yükümlülüğüne ilişkin belgeler de ulaştırılmakta³¹; böylece bilgilendirme yükümlülüğü kapsamında verilecek olan genel işlem koşulları (sigorta genel ve özel şartları ve tüketici bilgileri), bir nevi sözleşmenin kurulmasından sonra verilmektedir³². Dolayısıyla BGB §305 (AGBG §2) gereğince poliçede yazılı bulunan sigorta genel şartları da dâhil genel işlem koşulları henüz sözleşme kapsamına girmemiş olmaktadır³³. Ancak sigorta ettiren VVGaF §5a gereğince süresinde itiraz hakkını kullanmaz ise genel işlem koşulları bu durumda sözleşme kapsamına girmektedir. Dolayısıyla VVGaF §5a düzenlemesinin BGB §305 (AGBG §2) karşısında sigorta sözleşmelerine yönelik özel hüküm niteliği bulunmaktadır³⁴.

VVGaF §5a/1 gereğince sigorta ettirenin, belgelerin kendisine sunulmasını takip eden on dört gün içinde yazılı olarak itiraz etmemesi durumunda sözleşme; sigorta poliçesi, sigorta şartları ve sözleşmenin içeriği ile ilgili diğer tüketici bilgilerine göre akdedilmiş sayılacaktır. Süre ise ancak sigorta ettirenin sigorta poliçesine sahip olması, tüketici bilgilerinin eksiksiz olarak teslim edilmesi ve itiraz hakkı ile poliçenin teslim edildiği dönemin başlangıcı ve süresi hakkında yazılı olarak ve açıkça bilgilendirilmesi ile başlayacaktır (VVGaF §5a/2). Öte yandan VVGaF §5a/2 gereğince sigortacı tarafından bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi

³⁰ Dörner/Hoffmann, s. 156. VAGaF §10a düzenlemesine sigortacılar tarafından sözleşme kurulmadan önce tüketici bilgilerinin temin edilmesi noktasında zorluk yaşanacağı, sigorta ettirenin başvurusu sırasında henüz belirlenebilir olmayan hususlarda (örneğin hayat sigortasında cayma bedeli) bilgi verilmesinin mümkün olmadığı, sözleşme kurulmadan önce verilecek materyallerin muhafazasının imkânsız olduğu gibi gerekçeyle karşı çıkılmış, bu nedenle sigortacıların etkisi doğrultusunda VVGaF §5a ile “poliçe modeli” tekrar benimsenmiştir. bkz. Prölls/Martin/Rudy, VVG §7, Rn. 2.

³¹ Schimikowski, Versicherungsvertreter, Rn. 14; Langheid/Wandt/Armbrüster, VVG §7, Rn. 6.

³² Diller, Einleitung, Rn. 68; Stockmeier, III. Vertragsabschlussverfahren, Rn. 19; Teo Langheid/Rolan Rixecker, *Versicherungsvertragsgesetz*, 6. Auflage, C.H.Beck, 2019, (Langheid/ Rixecker/ Langheid, VVG §7, Rn. 22; Langheid/Wandt/Armbrüster, VVG §7, Rn. 6; Prölls/Martin/Rudy (2021), VVG §7, Rn.2.

³³ Dörner /Hoffmann, s. 155.

³⁴ Dörner /Hoffmann, s. 155. Yazar, her ne kadar itiraz hakkı, sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü ihlal etmesi nedeniyle medeni hukuk yaptırımı olarak sigorta ettirene tanınan bir hak gibi görünse de bu hakkın ikircikli bir karaktere sahip olduğunu, bu hakkın bir yönünün gerçekten sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü ihlali karşısında bir yaptırım iken diğer yönünün ise BGB §305 (AGBG §2) karşısında sigortacıya tanınan bir ayrıcalık olduğunu belirtmektedir.

yerine getirilmese (örneğin poliçe haricinde hiçbir bilgi ve belge verilmese) dahi itiraz hakkı, ilk primin ödenmesinden itibaren bir yıl sonra sona erecektir.

Hemen belirtmelidir ki VAGaF §10a gereğince sigortacı tarafından sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğünün tam olarak yerine getirildiği durumlarda, başka bir deyişle sözleşmenin “*öneri modeli*” veya “*öneriye davet modeli*” kapsamında yapıldığı durumlarda, artık sigorta sözleşmesi bu bilgiler kapsamında kurulmuş olacağından VVGaF §5a gereğince sigorta ettirenin itiraz hakkı bulunmamaktadır³⁵. Bu durumda sigorta ettirenin VVGaF §8/4-5 gereğince cayma (geri alma) hakkı söz konusudur³⁶. Ancak VAGaF §10a gereğince sigortacı tarafından gereği gibi bilgilendirme yapılmamışsa veya sözleşme “*poliçe modeli*” kapsamında kurulmuşsa sigorta ettirenin VVGaF §5a gereğince itiraz hakkı bulunmaktadır. Dolayısıyla VVGaF §5a gereğince sigorta ettirenin itiraz hakkı, sigorta şartları ve sözleşmenin içeriği ile ilgili diğer tüketici bilgilerinin sözleşme öncesinde değil de poliçeyle birlikte sigorta ettirene sunulması veya hiç sunulmaması hâlinde söz konusu olmakta; itiraz hakkı kullanılmaz ise anılan bilgiler sözleşmeye dâhil olmaktadır³⁷.

VVGaF §5a gereğince sigorta ettirene itiraz hakkı tanındığı durumlarda, poliçede yer alan genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına henüz girmemesi nedeniyle sözleşmenin geçerli olarak kurulup kurulmadığı hususu bu dönemde Alman öğretisinde tartışılmıştır. Bir görüşe³⁸ göre; sigorta ettirenin başvurusuna karşılık sigortacının VVGaF §5a kapsamında poliçeye ekli olarak sigorta şartlarını ve sözleşmenin içeriği ile ilgili diğer tüketici bilgilerini vermesi ile birlikte sadece taraflar arasında “*temel bir sözleşme*” ilişkisi kurulacak, poliçeyle birlikte sunulan genel işlem koşulları BGB §305 (AGBG §2) gereğince sözleşmenin kapsamına dâhil olmayacaktır. Zira VVGaF §5a’da ilk primden bahsedilmesi karşısında poliçenin teslim alınmasından sonra ve itiraz süresi dolmadan önce sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü prim ödemeye birlikte başlayacaktır. Genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girmemesi hâlinde dâhi BGB §306/1 gereğince sözleşmenin geri kalanı yürürlükte kalacak; boşluk oluşması hâlinde sözleşme BGB §306/2 gereğince kanuni hükümlere dayanılarak tamamlanacaktır. Dolayısıyla sigorta ettirenin itiraz hakkı sona erene kadar sözleşme “*askıda geçerli*” olarak kabul edilecektir. Sigorta ettirenin belirtilen sürede itiraz hakkını kullanmaması durumunda anılan genel işlem koşulları, başlangıçtan itibaren sözleşmenin

³⁵ Dörner/Hoffmann, s. 154; von Ferber/Rosowski, s. 96.

³⁶ Dörner/Hoffmann, s. 159.

³⁷ Dörner/Hoffmann, s. 154.

³⁸ Dörner/Hoffmann, s. 155 vd.; Tronje Döhmer, “Die Fiktionendes §5a VVG”, *zfs*, 1997, s. 281 vd.

kapsamına dâhil olacak ve sözleşme geriye etkili olarak başlangıçtan itibaren hüküm ifade edecektir. Sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanması durumunda ise sigorta genel şartları olmadan sözleşmenin kurulmasının sigortacı için makul olmayan zorluklara neden olabileceği hâllerde sözleşme BGB §306/3 gereğince baştan itibaren geçersiz hâle gelecektir. Sigorta genel şartlarının sözleşmeye dâhil edilmemesi sözleşmenin geriye kalan içeriğinin bulanık kalmasına neden olacağı ve karşılıklı hak ve yükümlülükler konusunda belirsizlik barındıracağı için sigorta ettiren açısından da makul olmayan zorluklara yol açacaktır.

Bir diğer görüşe³⁹ göre ise; sigortacının poliçe ile birlikte sigorta şartları ve sözleşmenin içeriği ile ilgili diğer tüketici bilgilerini sigorta ettirene vermesi ile geçerli bir sözleşme kurulmuş olmaz; sigorta ettirenin itiraz hakkı sona erene kadar sözleşme “askıda geçersiz”dir⁴⁰. Zira sigorta sözleşmelerinde sigorta genel şartları ve tüketici bilgileri sözleşmenin esaslı unsurunu oluşturur. Gerçekten de VVGaF §5a gereğince sigortacı tarafından poliçenin düzenlenmesine kadar sigorta ettirenden saklanan ve sigorta ettirenin sağlıklı karar vererek iradesini açıklamasına yarayacak bilgi ve belgelerinin poliçe ile sigorta ettirene verilmesi karşısında sigorta ettirene bir savunma aracı olarak itiraz hakkı tanınmıştır. Bu itiraz hakkının tanınması sigorta ettirenin itiraz süresi sona erene kadar başvurusu ile bağlı kalamayacağı anlamına gelir. Sigorta ettiren belirtilen sürede itiraz hakkını kullanmaz ise sözleşmenin bilgi ve belgelerin verildiği tarihten itibaren geriye etkili olarak geçerli olacağı kabul edilmelidir. Ayrıca sigortacı tarafından sigorta ettirene poliçe ile birlikte VVGaF §5a/2’deki bilgi ve belgeler verilmez ise itiraz hakkının ilk primin ödenmesinden itibaren bir yıl sonra sona ereceğine ilişkin düzenleme karşısında sigorta ettiren bu süre içerisinde itiraz etmez ise sözleşme, başvuru ve poliçe ile birlikte o sigorta için genel geçer kabul edilen ve sigorta ettirenin lehine olan sigorta genel şartlarıyla geçmişe etkili olarak geçerli olacaktır⁴¹. Buna karşılık VVGaF §5a

³⁹ Lorenz (1995), s. 620; Lorenz (1997), s. 775; Peter Prave, “Schweigen als Zustimmung?”, r+s, 1998, s. 441; von Ferber/Rosowski, s. 90.

⁴⁰ OLG Frankfurt, 10.12.2003, 7U 15/03; “...davalı (sigorta ettiren), VVG §5a/2 cümle 4 gereğince ilk primin ödenmesinden sonraki bir yıl içinde sigorta sözleşmesinin akdedilmesine itiraz etmediği için sigorta genel şartları sözleşmenin bir parçası olmuştur. Bu arada hâkim görüşe göre poliçe modeli gereğince VAG § 10a gereği sigorta şartları ve tüketici bilgileri daha önce başvuruda bulunduğu sigorta ettirene sunulmaz ise, itiraz süresi sona erdiğinde yürürlüğe giren, başlangıçta beklemede olan askıda geçersiz bir sözleşme akdedilir...”

⁴¹ OLG Frankfurt, 10.12.2003, 7U 15/03. “...VVG §5a/2 cümle 4 gereğince sigorta ettirenin kullanımına sunulmadan sigorta genel şartlarını sözleşmeye dâhil etmek ancak sigorta ettirenin ilk primi ödeyerek sözleşmeyi akdetmeye başlamış olması halinde gerçekleşebilir. Primin ödendiği andan itibaren, sigorta ettiren sigorta teminatının varlığına güvenmektedir. Bu belirsizliğin sona erdirilmesi ve açıkça tanımlanmış bir sigorta teminatı veren bir sigorta sözleşmesinin nihai olarak akdedilmesi yoluyla hukuki kesinliğin yaratılması da, objektif olarak sigorta ettirenin yararınadır... Dolayısıyla VVG §5a/2 cümle 4 sigortacı

kapsamında sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanması hâlinde ise beklemede olan geçersiz sözleşme, hiçbir hâlde geçerli hâle gelmeyecek, sözleşmenin ilk andan itibaren geçersiz olduğu tespit edilmiş olacaktır.

Bu dönemde özellikle sigortacı tarafından poliçeyle birlikte gerekli bilgi ve belgeler verilmemesine rağmen itiraz hakkının ilk primin ödenmesinden itibaren bir yıl sonra sona ereceğine dair VVGaF §5a/2 düzenlemesinin Avrupa Birliği hukukuna aykırı olduğu yönünde eleştiriler yapılmıştır. Nitekim Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) 19.12.2013 tarihli ve C-209/12 sayılı kararı⁴² ile; sigortacı tarafından, sigorta ettirene sözleşme görüşmeleri çerçevesinde "itiraz veya cayma hakkının kullanılma şartları, süresi ve usulüne ilişkin olarak" eksik bilgi verilmesi veya hiç bilgi verilmemesi durumunda, sigorta ettirenin sözleşmeden sonradan ve herhangi bir süreyle sınırlandırılmaksızın sözleşmeye itiraz edebileceği veya sözleşmeden cayabileceği kabul edilmiş; bu kapsamda itiraz/cayma hakkı konusunda sigorta ettirenin bilgilendirilmediği durumlarda itiraz/cayma hakkının ilk primin ödenmesinden itibaren bir yıl sonra ereceğine dair düzenlemenin İkinci ve Üçüncü Hayat Sigortası Direktiflerine aykırı olduğu belirtilmiştir. ABAD kararından sonra Alman Federal Mahkemesi (BGH) her iki yönde de kararlar vermeye başlamıştır⁴³. Dolayısıyla VVGaF §5a'nın yürürlükte olduğu dönemde, sigorta ettirenin itiraz hakkı konusunda bilgilendirilmediği poliçe modeline göre yapılan

tarafından gerekli bilgi ve belgelerin vermediği veya verildiğinin ispatlanamadığı durumlarda sigorta ettireni de koruyan bir istisna hükmü olarak karşımıza çıkar. Çünkü sigorta ettiren prim ödemeye başladıysa ve buna göre sözleşmeye dayalı olarak sigorta korumasının varlığına güvendiye, artık Avrupa Birliği Direktiflerinde amaçlandığı gibi bilgilere olan ilgisinin korunmasına değil, buna olan güveninin korunmasına ihtiyaç duyar..."

⁴² ABAD, 19.12.2013, C-209/12 "...sigorta ettirenin cayma veya itiraz hakkı konusunda bilgilendirilmediği bir zamanda cayma veya itiraz hakkının sona ermesini öngören ana davadaki gibi bir ulusal hükmün geçerli olduğu kabul edilemez. Bu şekildeki bir ulusal hüküm İkinci ve Üçüncü Hayat Sigortası Direktifi'nin amacına ve etkinliğine aykırıdır..." <<https://curia.europa.eu>> Erişim Tarihi 24 Ekim 2021

⁴³ BGH, 07.05.2014 - IV ZR 76/11 "...sigorta ettirenin itiraz hakkının, bu hak hakkında bilgilendirilmediği bir zamanda sona erdiğini belirten VVG §5a (2) cümle 4 gibi bir ulusal hüküm, Avrupa Birliği Adalet Divanı kararı gereğince İkinci ve Üçüncü Hayat Sigortası Direktiflerinin temel bir amacının gerçekleştirilmesine ve bu nedenle pratik etkinliklerine aykırıdır. Bu, ancak doğru bilgilendirilmeyen sigorta ettirenin itiraz etmesi durumunda ödediği primleri geri alması hali ile garanti edilebilir. Zira VVG §5a halihazırda yapılmış bir sözleşmeden çekilmekle ilgili değil, sözleşmenin gerçekleşmesini engellemekle ilgilidir. İkinci Hayat Sigortası Direktifi'nin 15/1 maddesinin 1. alt fıkrası ile de amaçlanan budur. Buna göre, sigorta ettiren geçmişe dönük olarak bu sözleşmeden doğan tüm yükümlülüklerden kurtulmalıdır. Ancak, bu sadece usulüne uygun şekilde talimat verilmemiş olması durumunda geçerlidir..."

BGH, 16.07.2014 - IV ZR 73/13 "...poliçe modeline göre VVG §5a gereğince sigorta koşullarını, tüketici bilgilerini ve uygun itiraz talimatlarını kabul eden bir sigorta ettiren, sözleşmesinin uygulanmasından yıllar sonra, itiraz hakkını kullanması iyi niyet kurallarına aykırıdır..."

sözleşmelerde, sigorta ettirene süre sınırı olmayan bir itiraz hakkı tanınip tanınmadığı tartışma konusu olmuştur⁴⁴.

3. Sigorta Ettirenin Cayma (Geri Alma) ve Tazminat Talep Hakkı

Reform öncesi VVGaF §8/4-5 ile hayat sigortalarında ve diğer sigortalarda da bir yıldan uzun süreli olanlarda sigorta ettirenin tüketici olması şartıyla, sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü ihlalinden ve VVGaF §5a'daki itiraz hakkından bağımsız olmak üzere, sigorta ettirene belirtilen sürelerde, kurulmuş olan sigorta sözleşmesine yönelik irade beyanından cayma (geri alma) hakkı (Widerrufsrecht) tanınmıştır⁴⁵. Cayma (geri alma) hakkı tüketicinin korunması kapsamında sigorta ettirene tekrar düşünme fırsatı tanıyan, özellikle uzun vadeli sözleşmelerde daha önemli hâle gelen ve sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde bağımsız bir haktır⁴⁶. Bu hakkın sigortacının bilgilendirme yükümlülüğüyle ilgisi sigortacının cayma (geri alma) hakkı konusunda tüketiciyi bilgilendirmemesi hâlinde öngörülen sürenin başlamayacak olmasıdır (VVGaF §8/4).

Cayma (geri alma) hakkından bahsedilebilmesi için öncelikle geçerli bir sözleşmenin söz konusu olması gerekir. Cayma süresi geçene kadar askıda geçerli olan bu sözleşme, sigorta ettirenin cayma hakkını kullanması ile geçmişe etkili olarak ortadan kalkacaktır⁴⁷. Sigorta ettirenin VVGaF §5a anlamında itiraz hakkı varsa cayma hakkına ilişkin hükümler VVGaF §8/6 gereğince uygulanamayacaktır. Zira sigorta ettirenin VVGaF §5a anlamında itiraz hakkının olması demek ortada sözleşme şartlarının ve tüketici bilgilerinin henüz sözleşmenin kapsamına girmediği ve dolayısıyla içeriği belirsiz olan ve geçerli olup olmadığı net olmayan bir sözleşmenin var olduğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla itiraz hakkı varsa cayma hakkı söz konusu değildir; sigorta ettiren itiraz hakkını itiraz süresinin bitimine kadar herhangi bir zamanda kullanarak cayma hakkı ile ulaşılmak istenen sonuca ulaşabilmektedir⁴⁸. Cayma hakkı ancak itiraz hakkının kullanılmaması veya itiraz süresinin dolmasından sonra ortaya çıkmaktadır⁴⁹.

⁴⁴ von Ferber/Rosowski (2018), s. 92.

⁴⁵ Sigorta sözleşmesi sigorta ettirenin ticari veya bağımsız bir mesleki faaliyetine yönelikse cayma (geri alma) hakkı söz konusu değildir. VVG 8/4-5 ile öngörülen cayma (geri alma) hakkı gerçek kişi tüketiciyi koruma amacıyla tasarlanmış ve özel sigorta ilişkileri ile sınırlandırılmıştır. Yine cayma hakkının geçici teminat durumunda da söz konusu olmaması gerekir. Bkz. Peter Schimikowski, "Die Neuregelungen zum Widerrufs- und Rücktrittsrecht des Versicherungsnehmers", *r+s*, 1994, s. 442.

⁴⁶ Schimikowski (1994), s. 441; Langheid/Wandt/Eberhardt, VVG §8, Rn. 14

⁴⁷ Schimikowski (1994), s. 444.

⁴⁸ Lorenz (1995), s. 620.

⁴⁹ Lorenz (1995), s. 620.

Sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde, sigorta ettirenin tazminat talep etme hakkı olup olmadığı VVGaF’de düzenlenmemiş olsa da; sigorta ettiren, VVGaF §5a anlamında itiraz hakkından bağımsız olarak ihlal nedeniyle oluşan zararını culpa in contrahendo kapsamında talep edebilmektedir⁵⁰. Başka bir deyişle sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanıp kullanmaması culpa in contrahendo kapsamında zararını talep etmesi önünde bir engel oluşturmamaktadır⁵¹. Zira VVGaF §5a gereğince itiraz hakkının kullanılıp kullanılmaması sigorta şartlarının ve tüketici bilgilerinin sözleşmenin içeriği hâline gelip gelmemesiyle ilgiliyken; culpa in contrahendo ise sözleşme öncesi koruma yükümlülüklerinin kusurlu olarak ihlal edilmesiyle ilgilidir. Bu itibarla zamanında veya doğru şekilde bilgilendirilmiş olsaydı daha kapsamlı ve farklı bir sözleşme seçeceğini veya başka bir sigortacı ile daha kapsamlı bir sözleşme yapacağını ispat eden sigorta ettiren, itiraz hakkından bağımsız olarak culpa in contrahendo kapsamında tazminat talebinde de bulunabilecektir⁵². Tazminat miktarı belirlenirken BGB §254 gereğince sigorta ettirenin kusuru da dikkate alınacaktır⁵³.

Sigorta acentesi aracılığıyla yapılan sigorta sözleşmelerinde de bilgilendirme yükümlülüğünün acente tarafından ihlal edilmesi hâlinde culpa in contrahendo çerçevesinde oluşan zararlardan sigortacı sorumludur⁵⁴. Ancak Alman sigorta hukukunda sigorta acentesinin sözleşme öncesindeki kusurlu davranışları nedeniyle meydana gelen zararlar için güven sorumluluğunun sigorta sözleşmelerindeki uygulaması olan ve culpa in contrahendo ile aynı amaca hizmet eden geleneksel ifa sorumluluğu (Gewohnheitsrechtliche Erfüllungshaftung) öngörülmüştür⁵⁵. Geleneksel ifa sorumluluğunda sigortacı, taraflar arasında kurulan sözleşme yerine

⁵⁰ Dörner/Hoffmann, s. 157; Döhmer, s. 290; Langheid/Wandt/*Armbrüster*, VVG §7, Rn. 118; Alman hukukunda önceleri “culpa in contrahendo” sorumluluğunu düzenleyen genel bir kanun hükmü mevcut olmamakla birlikte 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren Borçlar Kanunu’nun Modernizasyonuna İlişkin Kanun ile BGB’ye eklenen §311/2 ve §241/2 maddesi ile culpa in contrahendo sorumluluğu yasal olarak düzenlenmiştir.

⁵¹ Wilfried Rüffer/Dirk Halbach/Peter Schimikowski, *Versicherungsvertragsgesetz*, 4. Auflage, 2020, (Rüffer/Halbach/Schimikowski/*Schimikowski*, VVG §7, Rn. 27).

⁵² Langheid/Wandt/*Armbrüster*, VVG §7, Rn. 126.

⁵³ OLG Koblenz, 27.10.2006, 10U 1615/05; “...Ancak BGB §254 (1) gereğince davacının müterafik kusurunun bu tazminat talebinde dikkate alınması gerekir. Davacının müterafik kusuru, karşılıklı nedensellik tartışıldıktan sonra, %50’dir. Davacı zararın sadece yarısını talep edebilir ve diğer yarısını kendisi üstlenmelidir...” Ayrıca bkz. Langheid/Wandt/*Armbrüster*, VVG §7, Rn. 138.

⁵⁴ Manfred Werber, “§6 VVG 2008 und die Haftung des Versicherers für Fehlberatung durch Vermittler”, *VersR*, Heft 7, 2008, s. 285; Schimikowski, I. Versicherungsvertreter, Rn. 133.

⁵⁵ Mehmet Özdamar, “Alman Sigorta Sözleşmeleri Hukukunda Sigortacının Geleneksel Güven (İfa) Sorumluluğu”, *Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan*, 1. Bası, Turhan Kitabevi, 2008, s. 660; Prölls/Martin/Dörner, VVG §59, Rn. 37; Schimikowski, I. Versicherungsvertreter, Rn. 133; Langheid/Wandt/*Armbrüster*, VVG §7, Rn. 332.

acentenin kusurlu davranışları neticesinde sigorta ettirenin düşündüğü şekilde ve onun yararı doğrultusunda yeniden tasarlanan sözleşme çerçevesinde sorumlu tutulmaktadır⁵⁶. Bu sorumlulukta sigorta sözleşmesi, imzalandığı hâliyle değil de sigorta ettirenin aklında tasarladığı hâliyle kurulmuş kabul edilmekte; sigortacı da sigorta ettirenin anladığı şekilde edimleri yerine getirmekle yükümlü tutulmaktadır⁵⁷. Üstelik geleneksel ifa sorumluluğunda sigorta ettirenin aklında tasarladığı sigorta teminatı piyasada mevcut olmasa dâhi sigortacı bu hususta teminat verilmiş gibi sorumlu olmaktadır⁵⁸.

B. Reform Sonrası Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu'ndaki Düzenleme

Alman sigorta hukukunda reform niteliğinde düzenlemeler yapılarak 1908 tarihli VVGaF yürürlükten kaldırılmış; 23.11.2007 tarihinde kabul edilen VVG, 01.01.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Alman sigorta hukukunda reform sonrası sigorta ettirenin korunması için sigortacının “bilgilendirme (Information des Versicherungsnehmers)” ve “danışmanlık yapma (Beratung des Versicherungsnehmers)” başlığı altında iki farklı yükümlülük öngörülmüştür. VVG’de Avrupa Birliği Direktifleri (özellikle 2016/97 sayılı Direktif) gereğince daha sonra yapılan değişiklikler neticesinde reform öncesi VAGaF §10a ve §48b’de düzenlenen bilgilendirme yükümlülüğü daha kapsamlı olarak VVG §7 ve §7a-d ile öngörülmüş; bu kapsamda ayrıca VVG-InfoV çıkarılmıştır. Bununla birlikte reform öncesi içtihat hukukunda kabul edilen sigortacının danışmanlık yapma yükümlülüğü VVG §6 ve §6a ile yasal zemine kavuşturulmuştur. Ayrıca VVG §59-68’de sigorta araçlarının danışmanlık yapma ve belgelendirme yükümlülükleri özel olarak

⁵⁶ Pillz, s. 168; OLG Stuttgart, 09.06.2004 - 7 U 211/03; “...sigorta hukukunun içtihatla geliştirilen güvene dayalı sorumluluk ilkelerine göre, sigortacı, sigorta acentesinin sözleşmenin kurulmasından önce sigorta içeriği olarak sigorta ettirene sunduğu ediminden sorumludur. (BGH VersR 2001, 1502; BGHZ 40, 22, 24). Sonuç olarak bu, sigorta sözleşmesinin, taahhüt edilen - ancak koşullar altında sağlanmayan - genişletilmiş sigorta kapsamında fiilen var olacak şekilde acentenin beyanı ile yeniden tasarlanacağı anlamına gelmektedir. Davacılar, sigorta için hareket eden kişilerin, sigortalının emeklilik garantisi süresi dolduktan sonra ölmesi halinde akdedilen özel sigorta sözleşmesi durumunda, kullanılmayan sermayenin lehtarlara ödenmesine ilişkin talepte bulunacağını açıkça sigorta ettirene taahhüt ettiğini iddia etmemiştir. Ancak, sigorta acentesinin, sigorta ettirenin yanlış fikirlerini fark etmesi durumunda bu yanlış fikirleri düzeltmemesi de bilgilendirme yükümlülüğünün ihlalini oluşturabilir... Ödenmiş sermaye tutarları ile sigortalının emekli maaşı garanti süresi sona erdikten sonra ölene kadar ödenen sigorta tazminatları arasındaki farkın geri ödenmesine ilişkin bir hakkın olmadığı sigorta şartlarından açıkça anlaşılmaktadır... Buna rağmen acente sigorta ettirenin durumundan yanılığ içerisinde olduğunu anlamış ve bu yanılığı düzeltmemişse davacıların talebinden sorumlu olacaktır...” Ayrıca bkz. Özdamar, Geleneksel Güven, s. 662.

⁵⁷ Kollhossner, s. 90; Römer, s. 1316; Pillz, s. 168; Prölss/Martin/Dörner, VVG §59, Rn. 39.

⁵⁸ Schimikowski, I. Versicherungsvertreter, Rn. 134; Prölss/Martin/Dörner, VVG §59, Rn. 41, Yazar, piyasada sigortalanamayacak bir rizikonun sigortalınlığına duyulan güvenin korunmayı hak edip etmeyeceğinin çok tartışmalı bir durum olduğunu belirtmektedir.

düzenlenmiştir⁵⁹. Dolayısıyla yeni düzenlemede sigorta ettirenin şahsından kaynaklanan bilgi verme yükümlülüğü ile genel olarak tüm sigorta sözleşmeleri için geçerli olan standartlaştırılmış bilgilerin verilmesi yükümlülüğü arasında ayırım yapılmıştır⁶⁰. Bu kapsamda bilgilendirme yükümlülüğü, tüm sigorta ettirenlere bireysel durumları ne olursa olsun belirli bir bilgi aktarımını sağlamak ve böylece sigorta ettirenin sözleşmeyi bilgilendirilmiş olarak kurmasına yardımcı olmakla ilgili⁶¹ iken; danışmanlık yapma yükümlülüğü ise sigorta ettirenin özel ihtiyaçlarının belirlenmesi, sunulan sigortanın bu ihtiyaca uygunluğunun değerlendirilmesi ve sözleşmenin akdedilmesiyle ilgili tavsiyelerin verilmesiyle ilgilidir⁶².

VVG §7 gereğince sigortacı, sözleşme beyanını vermeden önce, sigorta genel şartları da dâhil olmak üzere sözleşme hükümlerini ve VVG-InfoV kapsamında belirtilen bilgileri sözleşmeye ilişkin iradesini açıklamadan önce metin biçiminde (textform) sigorta ettirene bildirmek zorundadır. Bildirimler, kullanılan iletişim araçlarına uygun bir şekilde açık ve anlaşılır bir şekilde iletilecektir. Sözleşme, sigorta ettirenin talebi üzerine, sözleşme beyanından önce telefonla veya metin biçimindeki bilgilere izin vermeyen başka bir iletişim aracı kullanılarak kurulmuşsa, bilgilerin sözleşmenin kurulmasından hemen sonra elde edilmesi gerekir. Bu durum, sigorta ettirenin sözleşmeye ilişkin iradesini açıklamadan önce yazılı olarak bilgilendirmeden açıkça feragat etmesi durumunda da geçerlidir. Görüldüğü üzere reform sonrası VVG §7 ile birlikte sigortacı tarafından sigorta ettirene verilmesi gereken bilgi ve belgelerin sigorta ettirenin sözleşmeye yönelik iradesini açıklamasından önce verileceği iki istisnai durum haricinde açıkça düzenlenmiş; böylece reform öncesi uygulanan “poliçe modeli” terk edilmiştir⁶³.

Reform sonrası VVG ile “poliçe modeli” kaldırıldığı ve genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girip girmediği hususu genel hükümlere bırakıldığı için bununla bağlantılı olarak VVGaF §5a ile ön görülen “itiraz hakkı (widerspruchsrecht)” da VVG’ye alınmamıştır. VVG §7 ile artık sigorta sözleşmesi için gerekli tüm bilgi ve belgeler ile sigorta genel şartlarının sigorta ettirene iradesini açıklamasından önce teslim edilmesi gerektiği düzenlenmiştir⁶⁴. Başka bir deyişle

⁵⁹ Detaylı bilgi bkz. Prölss/Martin/Dörner, VVG §6, Rn. 1.

⁶⁰ Langheid/Wandt/Armbrüster, Vorbemerkung vor VVG §6-7, Rn. 2; Prölss/Martin/Dörner, VVG §6, Rn. 1; Diller, Einleitung, Rn. 68.

⁶¹ Prölss/Martin/Dörner, VVG §7, Rn. 1.

⁶² Langheid/Wandt/Armbrüster, VVG §7, Rn. 1; Prölss/Martin/Rudy, VVG §6, Rn.1.

⁶³ Diller, Einleitung, Rn. 68; Stockmeier, III. Vertragsabschlussverfahren, Rn. 19; Langheid/Rixecker/Langheid, VVG §7, Rn. 22; Langheid/Wandt/Armbrüster, VVG §7, Rn. 6; Prölss/Martin/Rudy (2021), VVG §7, Rn. 2.

⁶⁴ Prölss/Martin/Rudy, VVG §7, Rn.27; Langheid/Wandt/Armbrüster, VVG §7, Rn. 153.

VVG §7 ile genel hükümler gereğince sözleşme kapsamına girmesi gereken tüm hususlar hakkında sigorta ettirenin detaylı olarak bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla bu düzenlemenin BGB §305 karşısında özel hüküm niteliği bulunmamaktadır⁶⁵. Öte yandan sözleşme, sigorta ettirenin talebi üzerine telefonla veya mahiyeti gereği metin biçiminde bilgilendirmeye uygun olmayan başka bir iletişim aracı kullanılarak kurulmuşsa bu durumda da genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girmesi genel hükümlere göre belirlenmektedir. Ancak bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmesi Kanun'un özel düzenlemesi gereğince sözleşmenin kurulmasından hemen sonra olmaktadır⁶⁶. Dolayısıyla reform sonrası Alman sigorta hukukunda VVG §7 anlamında bilgilendirme yükümlülüğünün ihlal edilmesi etkin bir sözleşmenin kurulmasını engellememektedir⁶⁷. Sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğüne aykırı olarak kurulan bir sigorta sözleşmesi, VVG §8 gereğince cayma (geri alma) hakkı kullanılana kadar geçerli olmaktadır⁶⁸.

Bununla birlikte VVG §8 ile reform öncesi VVGaF §8/4-5'de yer alan cayma (geri alma) hakkından daha kapsamlı olan bir cayma (geri alma) hakkı öngörülmüştür. Düzenleme ile ilk kez, sigorta ettiren için, özellikle belirli bir risk durumuyla bağlantılı olmaksızın ve somut bir gerekçe ileri sürülmeksizin kullanılabilir bir cayma (geri alma) hakkı formüle edilmiştir⁶⁹. Bu düzenleme ile cayma (geri alma) hakkı, kural olarak⁷⁰ tüm sigorta sözleşmelerini içerdiği gibi tacirler de dâhil olmak üzere tüm sigorta ettirenleri kapsamaktadır. VVG §8 gereğince sigorta ettirene tanınan cayma (geri alma) hakkı esasen bilgilendirme yükümlülüğünün ihlalinden bağımsız bir haktır. Sadece VVG §7/1-2 gereğince bilgilendirme yükümlülüğü ihlal edilirse cayma (geri alma) süresi başlamayacak; sigortacı ne zaman gerekli bilgi ve belgeleri sigorta ettirene sunarsa süre bu andan itibaren başlayacaktır. Dolayısıyla bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali hâlinde sigorta ettirene süresiz bir cayma (geri alma) hakkı tanınmış olmaktadır⁷¹. Süresiz

⁶⁵ Langheid/Wandt/*Armbrüster*, VVG §7, Rn. 153.

⁶⁶ Langheid/Rixecker/ *Langheid*, VVG §7, Rn. 41; Langheid/Wandt/*Armbrüster*, VVG §7, Rn. 159.

⁶⁷ Langheid/Wandt/*Armbrüster*, VVG §7, Rn. 148; Ruffer/Halbach/Schimikowski/*Schimikowski*, VVG §7, Rn. 29.

⁶⁸ Ruffer/Halbach/Schimikowski/*Schimikowski*, VVG §7, Rn. 29.

⁶⁹ Langheid/Wandt/*Eberhardt*, VVG §8, Rn. 17.

⁷⁰ VVG §8/3 gereğince bir aydan kısa süreli sözleşmeler, büyük riskler alanındaki sözleşmeler ve geçici teminat sözleşmeleri ile belirli emeklilik sözleşmelerinde cayma hakkı söz konusu değildir.

⁷¹ Langheid/Wandt/*Armbrüster*, VVG §7, Rn. 114; Ruffer/Halbach/Schimikowski/*Schimikowski*, VVG §7, Rn. 24.

bir cayma hakkıyla karşılaşmak istemeyen sigortacı, VVG §7/1-2 gereğince gerekli bilgi ve belgeleri sigorta ettirene vererek cayma (geri alma) süresini başlatmalıdır⁷².

Sigortacının veya aracısının danışmanlık yapma yükümlülüğünü ihlali etmesi hâlinde VVG §6/5 ve VVG §63 gereğince sigorta ettiren lehine tazminat öngörülmesine rağmen bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali hâlinde tazminat düzenlemesi pozitif olarak yapılmamıştır. Ancak sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde sigorta ettireni, süresiz cayma hakkının yanında uğradığı zarar nedeniyle culpa in contrahendo kapsamında tazminat hakkı da bulunmaktadır. Alman hukukunda culpa in contrahendo yasal olarak düzenlendiğinden sigorta ettirenin bu kapsamdaki tazminat talep hakkı BGB §280/1, §311/2 ve §241/2'ye dayanmaktadır. Bu nedenle bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali durumunda sigortacı ayrıca culpa in contrahendo kapsamında sigorta ettirenin zararlarından da sorumludur. Öte yandan reform sonrası VVG ile sigortacı ve aracılarının bilgilendirme ve danışmanlık yapma yükümlülükleri ile yaptırımlarının detaylı olarak düzenlenmiş olması karşısında acente aracılığıyla yapılan sözleşmelerde sigortacının geleneksel ifa sorumluluğunun hâlen söz konusu olup olmayacağı hususu Alman öğretisinde tartışmalı⁷³ olsa da Alman mahkemeleri tarafından reform sonrasında da acentenin bilgilendirme veya danışmanlık yapma yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde sigortacının geleneksel ifa sorumluluğunun bulunduğu dair kararlar verilmektedir⁷⁴.

II. TÜRK HUKUKU'NDA SİGORTACININ AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜ İHLAL ETMESİ HÂLİNDE SİGORTA ETTİRENİN İTİRAZ HAKKI

A. İtirazın Hukuki Niteliği

1. Genel Olarak

Adalet Bakanlığı tarafından 08.12.1999 tarihinde TTK Tasarısını hazırlamak amacıyla bir Komisyon kurulmasına karar verilmiş; kurulan Komisyon, özellikle TTK Tasarısının sigorta hukukuna ilişkin kitabının hazırlanmasında VVGaF'yi ana kaynak olarak kabul etmiş ve ayrıca VAGaF hükümlerini de göz önünde bulundurmuştur⁷⁵. Bu kapsamda TTK Tasarısının 1423. maddesi hazırlanırken de

⁷² Langheid/Rixecker/Rixecker, VVG §7, Rn. 36.

⁷³ Tartışmalar için Bkz. Prölls/Martin/Rudy, VVG §59, Rn.41; Langheid/Wandt/Armbüster, VVG §6, Rn. 333; Ruffer/Halbach/Schimikowski/Schimikowski, VVG §6, Rn. 46.

⁷⁴ LG Saarbrücken, 08.05.2013, 14 O 152/12; LC Ansbach, 15.12.2020, 3 O 852/20; LG Stuttgart, 07.12.2020, 18 O 270/20.

⁷⁵ Bkz. TTK Genel Gerekeçe No. 204, <<https://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0324.pdf>> Erişim Tarihi 10 Eylül 2021.

VAGaF §10a ile VVGaF §5a birlikte değerlendirildiği anlaşılmaktadır. TTK Komisyonu yaklaşık beş yıl süreyle çalışarak TTK Tasarısını hazırlamış ve Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü'ne teslim etmiştir. Nihai metin ise “TTK Tasarısı” olarak 09.11.2005 tarihinde TBMM'ye sevk edilmiştir. TTK Tasarısının görüşülmeye başlanmasından belli bir süre sonra görüşmelere ara verilmiş, görüşmelerin tekrar başlaması ile birlikte TTK Tasarısı 13.01.2011 tarihinde kanunlaşarak 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁷⁶. TTK Komisyonunun çalışmalarını tamamlamasından sonra ana kaynak niteliğindeki VVGaF yürürlükten kaldırılmış ve reform niteliğinde değişiklikler içeren VVG, 01.01.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. TTK, VVG'den yaklaşık dört yıl sonra yürürlüğe girmiş olmasına rağmen Tasarı'nın görüşmelerinde VVG hükümleri hiçbir şekilde dikkate alınmamıştır. Böylece TTK'nin sigorta hukuku kitabındaki birçok madde daha yürürlüğe girer girmez dünyadaki gelişmeler karşısında eski bir düzenleme hâline gelmiştir. Sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde sigorta ettirene itiraz hakkının öngörüldüğü TTK'nin 1423/2 maddesi de bu kapsamda daha yürürlüğe girmeden eskimiş olan maddelerdendir.

TTK'nin 1423/2 maddesi ile aydınlatma yükümlülüğünün ihlali hâlinde VVGaF §5a'da olduğu gibi sigorta ettirene sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz etme hakkı tanınmıştır. Ancak Türk hukukunda “sözleşmenin yapılmasına itiraz” diye bir müessese bulunmadığı gibi sigorta hukukunda da “itiraz” kavramı bilinmeyen ve dolayısıyla kullanılmayan bir kavramdır⁷⁷. Esasen itiraz kavramı Türk Dil Kurumu sözlüğünde “bir düşünce veya kararı benimsemeyerek karşı çıkma” şeklinde tanımlanmaktadır⁷⁸. Bu tanımdan hareketle itiraz kavramının Türk hukukunda birçok farklı yerde, farklı şekillerde kullanıldığı; TTK'nin diğer kitaplarında da itiraz kavramının farklı anlamlara gelecek şekilde yer aldığı görülmektedir. Bu kapsamda “itiraz” kavramı, TTK'nin 1423/2 maddesinde bahsedilen “sözleşmenin yapılmasına itiraz” anlamına en yakın olarak TTK'nin 21/3 maddesinde kullanılmıştır. TTK'nin 21/3 maddesi gereğince telefonla, telgrafla, herhangi bir iletişim veya bilişim aracıyla veya diğer bir teknik araçla ya

⁷⁶ 6102 sayılı TTK'nin hazırlık süreci ile ilgili geniş bilgi için bkz. Kerim Atamer “Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Zarar Sigortalarına Giriş”, *Batider*, XXVII (1), 2011, s. 28-32.

⁷⁷ Akgün, Ferdi Kaza, s. 194; Yazıcıoğlu, Bilgilendirme, s. 410. Yazar, söz konusu düzenlemenin, “maddede yer verilen itiraz hakkı ile ne kastedildiğinin belirsiz olması; süresinde itiraz edilmemesinin anlam ve sonucu hakkında bir düzenleme getirilmemiş olması; on dört günlük itiraz süresinin ne zaman işlemeye başlayacağını belirtmemiş olması; sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali hakkında düzenleme getirilip, sözleşme süresince bilgilendirme yükümlülüğü öngörüldüğü halde bunun ihlalinin sonuçlarının düzenlenmemiş olması” nedeniyle eksik ve TTK'nın Sigorta Hukuku Kitabının en sorunlu maddesi olduğunu ifade etmektedir. Aynı yönde Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 112.

⁷⁸ bkz. <www.sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi 15. Eylül 2021

da sözlü olarak kurulan sözleşmelerde teyit mektubunu alan kişi (tacir) teyit mektubunun yapılan sözleşmeye uygun olmadığı sonucuna varırsa buna sekiz gün içinde itiraz etmelidir⁷⁹. Buna karşılık teyit mektubunu alan kişi itiraz etmezse sözleşmenin teyit mektubunun içeriğine uygun olarak yapıldığını kabul etmiş olmaktadır. Teyit mektubu kurulmuş olan bir sözleşmeye ilişkin olup buna itiraz edilip edilmemesi sözleşmenin varlığını etkilememektedir⁸⁰. Sadece teyit mektubuna itiraz edilmemesi hâlinde teyit mektubunda yer alan içeriğin sözleşme kapsamına girdiği ve sözleşmenin bu içerikte kurulduğu hususunda karine oluşmaktadır⁸¹. Teyit mektubuna itiraz edilmesi hâlinde ise teyit mektubunda yer alan daha önce görüşülmemiş hususlar sözleşmenin kapsamına girmemekte sözleşmenin bu içerikle kurulduğunun ispatı hâlâ teyit mektubunu gönderen üzerinde olmaktadır.

Sigorta hukukunda “*itiraz hakkının*” hukuki niteliğinin belirlenmesi sadece teorik açıdan değil aynı zamanda uygulama açısından da önem arz etmektedir. Zira TTK’nin sigorta ettirenin korunması amacı da gözetildiğinde kanun koyucunun sigorta ettirene tanıdığı “*itiraz hakkı*” ile neyi düzenlemek istediğinin anlaşılması, bu hakkın kullanılması veya kullanılmaması hâlinde sözleşmenin akibetinin veya sigorta ettirenin diğer haklarını kullanıp kullanamayacağını belirlenmesinde rol oynayacaktır. Türk hukukunda “*sözleşmenin yapılmasına itiraz*” diye bir müessesenin bulunmaması nedeniyle öğretilerde “*itiraz*” kavramına çeşitli anlamlar yüklenmiş ve “*itiraz*” kavramı sözleşme hukukunda yer alan benzer kavramlar yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda öncelikle itiraz hakkının hukuki niteliğine yönelik görüşümüze yer vermeden önce öğretilerdeki tartışmalara ve konunun uygulamadaki yansımaya yer verilmesi gerekmektedir.

2. Öğretilerde İleri Sürülen Görüşler ve Uygulamadaki Yansıması

Öğretilerde TTK’nin 1423/2 maddesi ile öngörülen “*itiraz*” kavramının hukuki niteliği konusunda görüş birliği bulunmadığı gibi birbirinden çok farklı sonuçlara

⁷⁹ Alman hukukunda teyit mektubuna itiraz süresinin düzenlendiği BGB §121 gereğince teyit mektubunu alan kişi, teyit mektubuyla bağlanmak istemiyorsa derhal itiraz etmesi (die Anfechtungserklärung) gerektiği öngörülmüş, itiraz kavramı olarak “Widerspruch” kavramı değil, “Anfechtung” kavramı kullanılmıştır.

⁸⁰ Hüseyin Ülgen/Mehmet Helvacı/Abuzer Kendigelen/Arslan Kaya/Fusun Nomer Ertan, *Ticari İşletme Hukuku*, 5. Bası, On İki Levha, 2015, s. 280; Rıza Ayhan, “Teyit Mektubu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, LXXI (2), 2013, s. 68.

⁸¹ Gönen Eriş, *Ticari İşletme ve Şirketler C. I*, 3. Bası, Seçkin, 2017, s. 754; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan, s. 279; Öğretilerde ATAMER, sözlü görüşmelerde genel işlem koşullarından hiç bahsetmeyen kişinin, daha sonra teyit mektubunda ilk kez genel işlem koşullarından bahsetmesi halinde buna sekiz gün içerisinde itiraz edilmemesi halinde sözleşme içeriği haline geleceğini belirtmektedir. bkz. Yeşim M. Atamer, *Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi*, 2. Bası, Beta, 2001, s. 93.

ulaşıldığı görülmektedir. Bu kapsamda öğretilen ileri sürülen bir görüşe⁸² göre; TTK'nin 1423/2 maddesindeki "...sigorta ettiren sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz etmemişse sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur" düzenlemesinin mefhum-u muhalifi dikkate alındığında sigorta ettirenin itiraz etmesi hâlinde sözleşmenin kurulmamış sayılacağına anlaşılması karşısında itiraz hakkının cayma (dönme) hakkı (Rückrufsrecht) olarak kabul edilmesi gerekir.

Bir diğer görüşe⁸³ göre ise; itirazın sonuçları bakımından takdirin sigorta ettirene ait olması gerekir. Şöyle ki, itirazın sözleşmenin hiç kurulmamış sayılması sonucunu ortaya çıkarması, itirazdan önceki zaman dilimi bakımından sigorta ettireni sigorta himayesinden mahrum bırakacağı için uygun bir çözüm yolu değildir. Şu hâlde, itirazın sözleşmeyi ileriye etkili sonuçlar doğuran fesih veya poliçede yazılı şartların değiştirilmesi şeklinde anlaşılması sigorta ettirenin menfaatlerinin korunmasına daha uygun düşer. Böylece aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi hâlinde sigorta ettirene sözleşmeyi devam ettirmeme veya kendisinin istediği şartlarla sürdürme imkânı tanınmış olacaktır. Dolayısıyla sigorta ettirenin bu hususta bir seçim hakkı bulunduğu kabul edilmelidir.

⁸² Zehra Şeker Ögüz/Aslıhan Sevinç Kuyucu, *Yeni Türk Ticaret Kanununda Sigorta Hukuku*, 1. Bası, Filiz Kitabevi, 2011, s. 24; Rauf Karasu, *Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası*, 1. Bası, Yetkin Yayınları, 2016, s. 79; Ali Selim, "Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü ve Yükümlülüğün İhlali Halinde Sigorta Ettirenin Sahip Olduğu Haklar", *Terazi Hukuk Dergisi*, 15(165), 2020, s. 1053; Zehra Avcı, "Sigorta Sözleşmesinde Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü", *Terazi Hukuk Dergisi*, 2019, 14(155), s. 1348; Senem Gökyar Çınar, *Sigorta Hukukunda Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü*, 1. Bası, Yetkin, 2021, s. 55; İrem Aral Eldeleklioğlu "6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 2012, s. 398; İlknur Uluğ Cicim, "Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar", *Türk Ticaret Kanunu'nun 5. Yıl Sempozyumu, Türkiye Adalet Akademisi*, 1. Bası, 2018, s. 662; Evrim Akgün, *Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü*, Bahçeşehir Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), 2010, s. 83. Ünan, Şerh, s. 239. Yazar, itiraz üzerine sözleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkmış olacağına kabul edilmesi gerektiğini, VVG'de itiraz yerine iptal sözcüğünün tercih edildiğini, bu kapsamda itirazın iptal ya da cayma hakkı gibi düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir.

⁸³ Özdamar, Aydınlatma, s. 365-366; Mehmet Özdamar, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünü İhlal Eden Sigortacı Uygulanacak Yaptırım Sorunu", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(2), 2013, s. 356; Aydın, s. 54, dpn. 154; Sevim Ceren Civan, "Sigorta Sözleşmelerinde Sigorta Şirketinin Bilgilendirme Yükümlülüğü", *İstanbul Barosu Dergisi*, 94(3), 2020, s. 84; Fatma Dilek Kabukçuoğlu Özer, *Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası*, 2. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2014, s. 325. Yazar, SSBİY'nin 7. maddesinin TTK'nin 1423/2 maddesi ile birlikte düşünülmesi halinde sigorta ettirenin itirazda bulunarak sözleşmeyi feshedebileceğini ve fesih hakkını da on dört günlük süre içerisinde kullanabileceği sonucuna varılacağını belirtmektedir.

Öğretide ileri sürülen bir başka görüşe⁸⁴ göre ise; itiraza bağlanacak sonucun herhâlde itirazın içeriğine göre belirlenmesi gerekir. Bu yorum sigorta ettirenin daha lehine olduğu gibi itiraz kavramının anlamına da uygundur. Bu itibarla sigorta ettiren sözleşmenin yapılmasına itiraz ediyorsa bu itiraz, duruma (sigorta himayesi sağlama ediminin ifasının başlayıp başlamadığına) göre fesih veya cayma (dönme) olarak kabul edilecek, neticesinde sigorta ettiren tarafından SSBİY'nin 7. maddesi gereğince varsa uğradığı zarar talep edilebilecektir. Buna karşılık sigorta ettiren sözleşmenin yapılmasına değil de bilgilendirilmediği bir veya birden fazla sözleşme koşuluna itiraz ediyorsa ve sigortacı itiraza yanıt vermemiş veya itirazının haksız olduğu cevabını vermiş ise bilgilendirilmediği bu hususun sigorta ettirenin sözleşme yapma iradesini etkilemiş olması koşuluyla SSBİY'nin 7. maddesinde belirtilen haklarını kullanabileceği kabul edilmelidir. Buna karşılık sigortacı, sigorta ettirenin sözleşme şart veya şartlarına itirazının haklı olduğunu kabul ettiği takdirde taraflar itiraz doğrultusunda sözleşme değişikliğinde anlaşabilirler. Ancak sigortacının sözleşme değişikliğini ek prim şartına bağlaması ve sigorta ettirenin bunu kabul etmemesi nedeniyle taraflar sözleşme değişikliği hususunda anlaşamamışlar ise sigorta ettiren SSBİY gereğince fesih hakkını kullanabilecek ve varsa uğradığı zararı talep edebilecektir.

Öğretide ileri sürülen bir diğer görüş⁸⁵ ise; TTK'nin 1423/2 maddesindeki itiraz hakkı, TBK'nin 39. maddesinde düzenlenen ve yanılma, aldatma veya korkutma etkisi altında sözleşme yapan kişiye verilen iptal hakkından başka bir şey değildir. Sözleşmenin kurulup kurulmayacağı veya hangi şartlar altında kurulacağına ilişkin kararına etki edebilecek olan hususlarda hiç veya gereği gibi bilgilendirilmemiş olan sigorta ettiren ile yanılmış veya aldatılmış taraf arasında menfaatler durumunda bir benzerlik söz konusudur. Ayrıca, TBK'nin 39. maddesindeki iptal ile TTK'nin 1423/2 maddesindeki itiraz hakkının kullanılmasına bağlanan sonuçlar da benzer niteliktedir. Zira itiraz hakkının on dört günlük süre içerisinde kullanılmaması hâlinde sözleşme poliçede yazılı şartlar ile yapılmış sayılacak; iptal hakkının bir yıllık süre içinde kullanılmadığında ise askıda geçerli olan sözleşme tamamen geçerli bir şekilde kurulmuş sayılacaktır. Buna göre, sigorta

⁸⁴ Yazıcıoğlu, Bilgilendirme, s. 413; Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 115; Melda Taşkın, *Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi*, 1. Bası, On İki Levha, 2019, s. 187-188. Yazar, itirazın sözleşmeyi sona erdirmeye yönelik cayma beyanı olarak kabul edilmesinin “itiraz”ı işlevsel ve caydırıcı olmayan bir yaptırım haline getireceğini, zira rizikonun gerçekleşmesi ihtimalinde, sigorta ettirenin himayeden faydalanabilmek amacıyla sözleşmeyi sona erdirmeye hakkını kullanmayı göze alamaması nedeniyle sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü ihlal etmesinin çok defa yaptırımsız kalacağını, bu nedenle itiraza bağlanacak sonucun itirazın içeriğine göre belirlenmesi gerektiğini belirtmektedir.

⁸⁵ Ramazan Durgut/Erkam Haşim Bulut, “Karar İncelemesi: Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğe Aykırılığın Sonuçları”, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 6(2), 2020, s. 350; Yetiş Şamlı, s. 2995-2996;

sözleşmesinin yapılmasına itiraz edilmesi, iptal hakkında olduğu gibi, sözleşmenin kesin olarak geçersiz hâle gelmesi sonucunu doğuracaktır.

Öğretide ileri sürülen bir başka görüşe⁸⁶ göre ise; sigorta ettirenin itirazı, cayma (dönme) veya fesih bildirimini mahiyetinde değildir; sadece yükümlülüğün yerine getirilmediğinin ihbarı niteliğindedir. İtirazın kabul edilmemesi üzerine sigorta ettirene VVG §8’de kabul edildiği gibi cayma (geri alma) hakkı (Widerrufsrecht) tanınmalıdır⁸⁷.

Nihayet öğretilerde ileri sürülen bir başka görüşe⁸⁸ göre; TTK’nin 1423/2 maddesi, genel işlem koşullarının yürürlük denetiminin düzenlendiği TBK’nin 21. maddesinin, farklı bir şekilde ifade edilmiş hâlidir. İtiraz hakkının hukuki niteliğinin belirlenmesi için cayma veya fesih gibi yenilik doğuran haklardan yararlanmaya gerek yoktur. Zira itiraz, itirazın içeriğine göre sonuç doğurmaktadır. Eğer sigorta ettiren genel işlem koşulu niteliğindeki özel şartlara itiraz ederse bu hâlde sözleşmeye dâhil edilmeye çalışılan genel işlem koşulları yazılmamış sayılmalıdır. TTK’nin 1423/2 maddesinin yöneldiği amaç sigorta ettirenin azami korunması olduğu için “*itiraz hakkı*”, sigorta ettirenin hangi sözleşmeyle hangi şartlarla devam edebileceğinin bir göstergesidir. Şayet itiraz sözleşmenin esasına ilişkin ise bu hâlde sözleşmenin kurulmamış sayılmasına sebep olabilir. Bu durum özellikle sigorta genel şartlarıyla devam etmenin sigorta ettiren için bir anlam ifade etmediği hâllerde geçerlidir. Bu hâlde itiraz hakkı, bozucu yenilik doğuran bir hak olarak karşımıza çıkar. Nihayet itiraz sözleşmenin ileriye yönelik ortadan kaldırılmasına yönelikse itiraz fesih olarak kabul edilmelidir.

Yargıtay kararlarında itiraz hakkının hukuki niteliği hakkında bir belirleme yer almamakla birlikte, süresinde itiraz hakkının kullanılmaması durumunda sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirdiği varsayımı kabul edilerek sigorta ettirenin artık fesih ve tazminat talep etme hakkının bulunmadığı

⁸⁶ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 211; Hacı Kara, *Sigorta Hukuku*, 1. Bası, On İki Levha, 2021, s. 182. Yazar, itiraz hakkının fesih, cayma (dönme) veya iptal anlamına gelmediğini, itiraz hakkının kullanılmasının sözleşmenin içeriğine veya kapsamına yönelik ihbar olarak anlamanın daha uygun olduğunu, itirazın sonucuna göre ise fesih, cayma (dönme) veya iptal hakkının kullanılabileceğini belirtmektedir.

⁸⁷ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 211

⁸⁸ Tekin Memiş, *Sigorta Sözleşmesi Şartlarının Yargısal Denetimi*, 1. Bası, On İki Levha, 2016, s. 148. Yazar, sigorta genel şartlarının idare tarafından hazırlanması ve onanması nedeniyle genel işlem koşulu olmayacağını, bu nedenle TBK’nin 21. maddesi gereğince yürürlük denetime tabi olmadan doğrudan sözleşmenin içeriği haline geleceğini, zira sigorta genel şartlarının sigorta sözleşmesinin parçası olmadığı hallerde taraflar arasında akdin esaslı unsurları noktasında da anlaşma sağlanmamış olacağını ve bu nedenle sigorta sözleşmesinin sigorta genel şartları olmadan kurulmayacağını, ancak sigorta özel şartlarının genel işlem koşulu niteliğinde olduğunu belirtmektedir. bkz. Memiş, s. 124-133.

belirtilmektedir⁸⁹. Dolayısıyla Yargıtay kararlarında TTK'nin 1423/2 maddesi ile sigorta ettirene "itiraz hakkı" tanındığı kabul edilmesine rağmen sigorta ettirenin bu hakkını kullanmaması hâlinde sanki sigorta ettirene bir külfet yüklenmiş gibi aydınlatma yükümlülüğünün ihlali hâlinde diğer haklarını kaybettiği kabul edilmektedir.

3. Görüşümüz

TTK'nin 1423/2 maddesi ile öngörülen itiraz hakkının hukuki niteliğinin belirlenebilmesi için öncelikle TTK'nin 1425/2 maddesinin irdelenmesi gerekir. TTK'nin 1425/2 maddesinde "*Poliçenin ve zeyilnâmenin eklerinin içeriği teklifnameden veya kararlaştırılan hükümlerden farklıysa, anılan belgelerde yer alıp teklifnameden değişik olan ve sigorta ettirenin, sigortalının ve lehtarın aleyhine öngörülmüş bulunan hükümler geçersizdir.*" şeklinde düzenleme yer almaktadır. Buna göre sigorta poliçesi her hâlükârda taraflarca yapılan sözleşmeyi yansıtmak zorundadır. Eğer poliçe yapılan sigorta sözleşmesini yansıtmıyorsa, TTK'nin 1423/2 maddesinden bağımsız olarak, sigorta ettirenin, sigortalının ve lehtarın aleyhine öngörülmüş bulunan sözleşmeye aykırı olan hükümler geçersiz olacaktır. Örneğin kara araçları kasko sigorta sözleşmesinde taraflar Türkiye sınırları dışında meydana gelen zararların teminat kapsamına alınması hususunda anlaşmış olmalarına rağmen poliçenin ekinde yer alan genel şartlarda bu husus teminat dışında bırakılmış ise sigorta ettiren TTK'nin 1423/2 maddesinden bağımsız olarak her zaman poliçede yer alan bu istisnanın geçersiz olduğunu ileri sürebilecektir. Yine kredi sözleşmesi sırasında hayat sigortası yapılacağı kararlaştırılmış olmasına rağmen poliçede ferdi kaza sigortası genel şartlarının yer alması durumunda ferdi kaza sigortası genel

⁸⁹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2020/6094, K: 2021/5119, T: 16.06.2021; "...Somut olayda sigorta poliçesi en son 25.11.2017 tarihinde yapılmış, davaya konu hasar ise 02.02.2018 tarihinde meydana gelmiştir. 6102 sayılı TTK 1423/2 maddesinde düzenlendiği şekilde, aydınlatma açıklamasının verilmemesi halinde sigorta ettirenin 14 gün içinde itiraz edebileceği, edilmemesi halinde sözleşmenin poliçede yazılan şartlarla yapılmış olduğunun kabulü gerekecektir. Davacı tarafından sözleşmeye yasal süresi içinde herhangi bir itirazda bulunulmamış olup, bu durumda itiraz hakem heyetince sigortacının bilgilendirme yükümlülüğüne aykırı davrandığı gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmesi doğru olmamış, hükmün davalı yararına bozulması gerekmiştir..."

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2019/1676, K: 2019/8202, T: 16.12.2019; "...Somut olayda; davacılar murisinin sigortalı sıfatıyla 30.12.2013 tarihli Esnaf Acil Destek Sigortası yaptırdığı, 11.01.2014 tarihinde motosiklet kazasında vefat ettiği, motosiklet kazası neticesinde rizikonun gerçekleşmesinin poliçe muafiyetleri kapsamında olduğu hususunda uyumsuzluk bulunmamaktadır. Davacılar, TTK'nin 1423. maddenin 2. fıkrası kapsamında sözleşmenin inikadından sonraki yasal süre içinde murislerinin sözleşmeye itiraz ettiğini iddia ve ispat etmediğine göre açık yasa hükmü gereği sözleşmenin poliçedeki şartlara uygun olarak yapıldığının kabulü gerekir. Bu durumda, poliçe muafiyetleri kapsamında davacıların sigorta tazminatı talep edememelerinde davalı sigorta şirketinin kusur ve sorumluluğunun bulunmadığı göz önüne alınmaksızın, yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmesi isabetli olmamış, kararın davalı yararına bozulmasını gerektirmiştir..."

şartları, sigorta ettirenin itiraz edip etmemesinden bağımsız olarak geçersiz olacaktır. O hâlde TTK'nin 1423/2 maddesindeki itiraz hakkından bahsedebilmemiz için öncelikle poliçenin esas unsurları ile kurulmuş olan sözleşmeyi yansıtması zorunludur⁹⁰.

İtiraz hakkının hukuki niteliğinin belirlenmesi için mehaz VVGaF §5a'nın dikkate alınması son derece önemlidir⁹¹. Yukarıda detaylı olarak bahsedildiği üzere VVGaF §5a'nın ihdas amacı; sigorta sözleşmelerinin poliçe modeli ile kurulması durumunda genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına dâhil edilmesi için genel hükümlerden ayrılma ihtiyacının hissedilmesidir. Dolayısıyla VVGaF §5a anlamında tanınan itiraz hakkı, sözleşme öncesi bilgilendirilmeyen sigorta ettirene poliçeyle birlikte verilen genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girip girmemesi konusunda rol oynamaktadır⁹². O hâlde TTK'nin 1423/2 maddesi ile öngörülen itiraz hakkı da sözleşme öncesinde genel işlem koşulları hakkında bilgilendirme yapılmadığı veya eksik yapıldığı durumlarda sözleşme kapsamına girmeyen genel işlem koşullarının, sözleşme yapılmasından sonra sözleşme kapsamına girip girmeyeceği hususunda sigorta ettirene tanınan bir seçme hakkından başka bir şey değildir.

Kanaatimizce sigorta sözleşmelerinde genel işlem koşulları; denetim makamı (SEDDK) tarafından düzenlenen ve onaylanan⁹³ sigorta genel şartları ile ileride çok sayıda sözleşmede kullanılmak amacıyla sigortacı tarafından önceden hazırlanan özel şartlar ve klozlardır⁹⁴. TBK'nin 21. maddesi gereğince bu genel işlem

⁹⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E: 2017/11-1301, K: 2020/878, T: 11.11.2020; "...Sigorta poliçesi sadece sigorta sözleşmesinin ispatına yönelik bir belge olduğu için bunun yapılan sözleşmeye aykırı olmaması gerekir. Başka bir deyişle sigortacı ile sigorta ettiren sigorta sözleşmesinin esaslı unsurları üzerinde anlaşmış iseler poliçenin bu anlaşmayı yansıtması gerekmektedir. Taraflar arasındaki sözleşmeden farklı bir poliçe bu farklar bakımından yanlış düzenlenmiş bir belge niteliği taşıyacaktır..."

⁹¹ Samim Ünan/Yeşim Atamer "Control of General and Special Conditions of Insurance Under Turkish Law with Special Regard to the Transparency Requirement", *Transparency in Insurance Law, Istanbul 4 May 2012, Joint Seminar Organized by Sigorta Hukuku Türk Derneği, Sigorta Hukuku Türk Derneği-Deutscher Verein für Versicherungswissenschaft*, 2012, s. 72.

⁹² Dörner/Hoffman, s. 155; Lorenz (1995), s. 618.

⁹³ Öğretide bir görüş, sigorta genel şartlarının idarenin isimsiz düzenleyici işlemlerinden biri olduğunu, sigortacıların bu genel şartlara uymasının bir seçenek değil zaruret teşkil ettiğini, bu nedenle sigorta genel şartlarının genel işlem koşulu olarak kabul edilemeyeceğini belirtmektedir. Bkz. Memiş, s. 32-40; Ecehan Yeşilova Aras, "Sigorta Sözleşmelerinde Genel İşlem Şartlarının Kullanılması", *Genel İşlem Şartları Sempozyumu, İzmir Barosu Dergisi*, 2015, 1(3), s. 466.

⁹⁴ Aynı yönde, Samim Ünan, "Sigorta Genel Şartları İle İlgili Olarak Uygulamada Karşılaşılan Bazı Problemler", *Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu-Prof. Dr. Rayegan Kender'e Saygı Günü*, 1. Bası, Filiz

koşullarının sözleşmenin kapsamına girebilmesi; sigorta ettirenin bu şartların varlığı konusunda açıkça uyarılmasına, bu şartların içeriğini öğrenme fırsatının tanınmasına ve sigorta ettirenin de bunları kabul etmesine bağlıdır; aksi hâlde bu şartlar yazılmamış sayılacaktır. Genel işlem koşullarının kullanılacağı konusundaki uyarının yapılması ve içeriğinin öğrenme imkânının sağlanması kural olarak sözleşme öncesinde veya en geç sözleşmenin kurulması sırasında sözlü veya yazılı olarak yerine getirilmelidir⁹⁵. Başka bir deyişle sözleşme öncesinde veya kurulurken genel işlem koşulları hakkında bilgilendirme yapılmaması durumunda sözleşme kurulmasından sonra karşı tarafa verilen belgelerde yer alan genel işlem koşulları sözleşmenin kapsamına dâhil olmayacaktır⁹⁶.

Sigorta sözleşmesinin kurulması, kanunen bir şekle tabi tutulmamıştır. Bu kapsamda sigorta sözleşmesinin yazılı şekilde yapıldığı hâllerde sözleşme metninde genel işlem koşullarının kullanılacağı, sözleşmenin hangi sigorta genel şartları altında yapılacağı, hangi klozların geçerli olacağı konusundaki uyarının yapılması ve bunların içeriğinin öğrenilmesine imkân sağlanması ile birlikte sigorta ettirenin de sözleşmeyi imzalaması (global kabul) hâlinde genel işlem koşulları sözleşme kapsamına girecektir⁹⁷. Aynı şekilde sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce sigortacı tarafından sigorta ettirene bilgilendirme metni verilmiş ve bu metinde genel işlem koşullarının varlığına ve içeriğini öğrenme imkânının sağlanmasına ilişkin bilgilendirme yapılmış ise bu durumda da sözleşmenin kurulması ile genel işlem koşulları sözleşme kapsamına girecektir⁹⁸.

Türk sigorta uygulamasında sigorta sözleşmeleri genellikle sözlü olarak kurulmakta; daha sonra sigortacı veya acentesi tarafından tanzim edilen sigorta

Kitabevi, 2020, s. 180; Yeşim Atamer, “Yeni Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Uyarınca Genel İşlem Koşullarının Denetlenmesi-TKHK m.6 ve TTK m. 55, F. 1(f) İle Karşılaştırmalı Olarak”, *Türk Hukukunda Genel İşlem Şartları Sempozyumu*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2012, s. 15; Mertol Can, *Türk Özel Sigorta Hukuku*, 2. Bası, İmaj Yayınevi, 2007, s. 246; Ünan/Atamer, s. 69; Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 14; Kabukçuoğlu Özer, Şerh, s. 154; Sevinç Kuyucu, s. 21; Taşkın, s. 76;

⁹⁵ Atamer, Sempozyum, s. 29; Ömer Çınar, *Tüketici Hukukunda Haksız Şartlar*, 1. Bası, On İki Levha, 2009, s. 70.

⁹⁶ “Örneğin, bir otobüs biletinin satın alınması için satış ofisine girildiği, taşımanın gerçekleşeceği gün, saat ve gidilecek yer konusunda anlaşıldığı, paranın ödendiği ve sonra satış elemanının bileti basarak müşteriye verdiği düşünülün. Bu biletin arkasında basılı bulunan GİK sözleşme içeriği olmamıştır. Zira sözleşme daha önce kurulmuştur. Müşterinin GİK’i öğrenme imkânı hiç olmamıştır. Dolayısıyla tümü itibarıyla bu metin sözleşme dışında kalmıştır.” bkz. Atamer, Sempozyum, s. 29.

⁹⁷ Örneğin yazılı olarak yapılan kredi sözleşmelerinde genel işlem koşullarına ilişkin uyarı ve bu koşullar yer alıyorsa müşterinin sözleşmeyi imzalaması ile birlikte bu genel işlem koşulları sözleşme kapsamına girer.

⁹⁸ Ünan, Genel Şartlar, s. 181.

poliçesi sigorta ettirene verilmektedir⁹⁹. Sigortacının poliçe verme yükümlülüğünün düzenlendiği TTK'nin 1424/1 maddesinde sigortacının, sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa, sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmi dört saat, diğer hâllerde on beş gün içinde, yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Görüldüğü üzere sigorta poliçesi sözleşmenin kurulmasından sonra düzenlenen ve düzenleyen tek taraflı imzasını taşıyan sözleşmenin yazılı koşullarla yapıldığını ispat eden bir belgedir¹⁰⁰. Sigorta poliçesinde sigorta ettirenin imzası bulursa dâhi bu husus sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirdiği anlamına gelmeyeceği gibi sözleşmenin yazılı olarak yapıldığı ve genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girdiği anlamına da gelmeyecektir. Zira sözleşme sonrasında genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girmesi mümkün olmayıp bunun ancak TTK'nin 1423/2 maddesinde olduğu gibi kanunla düzenlenmesi gerekir. Poliçe sigorta ettiren tarafından imzalanmış olsa dahi sigorta ettiren on dört gün içerisinde itiraz hakkını kullanarak genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girmesini engelleyebilir.

Sigorta sözleşmelerinde sözleşmenin kurulmasından sonra genel işlem koşullarının poliçe ile birlikte sigorta ettirene verilmesi TBK'nin 21. maddesi gereğince genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girmesini sağlamayacaktır. Bu durumda TTK'nin 1423/2 maddesinin lafzı ve mehaz VVGaF §5a dikkate alındığında, kanaatimizce TTK'nin 1423/2 maddesi, sigorta sözleşmelerine özgü olarak, genel işlem koşullarının yürürlük denetimine ilişkin TBK'nin 21. maddesi karşısında özel hüküm niteliğindedir¹⁰¹. Bu itibarla itiraz hakkı da genel hükümler gereğince sözleşme kapsamına giremeyen genel işlem koşullarından hangilerinin sözleşme kapsamına gireceği, hangilerinin yazılmamış sayılacağı hususunda sigorta ettirene tanınan bir hak olarak kabul edilmelidir. Eğer sigorta ettiren on dört gün içinde itiraz hakkını kullanmaz ise genel işlem koşulları o zaman sözleşme kapsamına girecek ve sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olacaktır¹⁰². Hemen belirtmelidir ki itiraz hakkının kullanılmaması durumunda sözleşmenin kapsamına girecek olan genel işlem koşulları şaşırtıcı olmayan koşullardır. Zira TBK'nin 21/2

⁹⁹ Ünan, Şerh, s. 245; Memiş, s. 139; Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 138.

¹⁰⁰ Alman hukukunda da Türk hukukunda olduğu gibi sigorta poliçesi metin biçiminde (textform) hazırlanan ve sigorta sözleşmesinin yapıldığını gösteren bir belgedir. Rüffer/Halback/Schimikowski/*Schimikowski*, VVG §3, Rn. 7

¹⁰¹ Öğretide MEMİŞ, poliçe üzerinde yer alan sigorta özel şartlarının genel işlem koşulu olduğunu, ancak yürürlük denetimi bakımından TTK'nin 1423/2 maddesinin TBK'nin 21. maddesine istisna getirdiğini belirtmektedir. bkz. Memiş, s. 144.

¹⁰² Buna karşılık sigorta ettirenin itiraz etmemesi genel işlem koşullarının yürürlük denetiminin aşılmasını sağlayacak ise de genel işlem koşullarının yorum ve içerik denetiminden muaf olmasını sağlamayacaktır. bkz. Memiş, s. 145.

maddesi gereğince şaşırtıcı koşulların bu durumda dâhi sözleşme kapsamına girmesi mümkün değildir.

TTK'nin 1423/2 maddesi ile öngörülen itiraz hakkının mehaza uygun olarak bu şekilde yorumlanması hem Kanun'un lafzına ve amacına hem de sözleşmenin zayıf tarafını oluşturan sigorta ettirenin korunmasına hizmet edecektir¹⁰³. Aksi hâlde sözleşmenin güçlü tarafını oluşturan ve genel işlem koşulu kullanan sigortacının, bu genel işlem koşullarını sözleşme kapsamına dâhil etmemesinin faturası sigorta ettirene çıkartılmış olacaktır. Dolayısıyla itiraz hakkı, bozucu yenilik doğuran haklardan cayma (geri alma), dönme, fesih ve iptal gibi haklardan farklı olarak kendine özgü bir hak olarak kabul edilmelidir. Zira öngörülme istenen hak, cayma (geri alma), dönme, fesih ve iptal gibi haklar olsaydı kanun koyucu TTK'nin sigorta hukuku kitabında olduğu gibi çok basit olarak bu kavramlardan birini rahatlıkla kullanabilirdi¹⁰⁴. Örneğin Türk sigorta hukukunda gerçek anlamda cayma (geri alma) hakkı sadece TTK'nin 1489. maddesi ile hayat sigortası sözleşmelerinde (ayrıca kaza ve hastalık sigortaları) ve bazı tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmelerinde öngörülmüştür¹⁰⁵. Dolayısıyla itiraz hakkı, cayma (geri alma) hakkı niteliğinde olsaydı kanun koyucu bu hak için ayrıca "itiraz" kavramını kullanmazdı. O hâlde sigorta ettirenin itiraz hakkı ile cayma (geri alma), dönme, fesih ve iptal gibi haklar, birbirinden farklı ve bağımsız kavramlardır¹⁰⁶.

Hemen belirtmelidir ki, Türk hukukunda sigortacının aydınlatma yükümlülüğü sigorta sözleşmelerinde kullanılan genel işlem koşulları hakkında bilgilendirmeyi ve bunların içerikleri hakkında bilgi vermeyi de kapsamaktadır¹⁰⁷. Dolayısıyla aydınlatma yükümlülüğü gereği gibi yerine getirildiği zaman genel

¹⁰³ Sigorta sözleşmelerinde sigortacının sözleşmenin güvenilir kişisi ve teknik anlamda bu işin uzmanı olması karşısında sigorta ettiren herhalde sigorta sözleşmesinin zayıf tarafını oluşturmaktadır. Zira sigorta sözleşmelerinde sigorta ettiren, tüzel kişi tacir veya ekonomik olarak güçlü olsa dahi, gerek sigorta hukukuna gerekse sözleşmede yer alan önceden hazırlanmış genel ve özel şartlara ilişkin olarak sigortacıya göre daha az bilgi sahibi olduğundan (asimetrik bilgi), her zaman için sözleşmenin zayıf ve dolayısıyla korunması gereken tarafıdır. bkz. Langheid/Wandt/*Armbrüster*, Vorbemerkung vor VVG §§6-7, Rn.17; Ünan, Şerh, s. 209; Yetiş Şamlı, s. 2978.

¹⁰⁴ Yetiş Şamlı, s. 2993.

¹⁰⁵ Kabukçuoğlu Özer, Hayat Sigortası, s. 368; TKHK'nin cayma (geri alma) hakkı tanıdığı taksitle satış sözleşmeleri, iş yeri dışında kurulan sözleşmeler, mesafeli sözleşmeler ve finansal hizmetlere ilişkin mesafeli sözleşmeler niteliğine uygun düştüğü ölçüde tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmelerine de uygulanacaktır.

¹⁰⁶ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E: 2018/1213, K: 2020/1723, T: 19.02.2020; "...Davacı 6102 sayılı TTK ve 4077 sayılı TKHK nun yukarıda anılan hükümlerine göre yasal süresi içinde poliçeye itiraz etmediğine ve cayma hakkını da kullanmadığına göre; sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla yapılmış olduğunun kabulü gerekirken..."

¹⁰⁷ Memiş, s. 150.

işlem koşullarının varlığı hakkında sigorta ettiren uyarılmış ve içeriği hakkında bilgilendirilmiş olacağından TBK'nin 21. maddesinde öngörülen yürürlük denetimi açısından da genel işlem koşulları sözleşme kapsamına dâhil olacak; bu durumda sigorta ettirenin itiraz hakkı da bulunmayacaktır. Ancak bu hususun aksini söylemek her zaman mümkün değildir. Sigortacının sigorta ettireni genel işlem koşullarının varlığı konusunda uyarmasına ve sigorta ettirene bunların içeriğini öğrenme imkânı sağlamasına rağmen bunların içerikleri hakkında sigorta ettireni aydınlatmaması hâlinde de genel işlem koşulları sözleşme kapsamına girecek ve dolayısıyla sigorta ettirenin yine itiraz hakkı bulunmayacak, ancak aydınlatma yükümlülüğü gereği gibi yerine getirilmiş de olmayacaktır¹⁰⁸. O hâlde sigorta ettirenin sözleşmenin yapılmasına itiraz etmediği her durumda aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirildiği kabul edilemez; sadece genel işlem koşulları sözleşme kapsamına girmiş olur. Bu husus denetim makamı tarafından da kabul edilmektedir ki SSBİY'de sigortacının sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde sigorta ettirene tanınan haklar arasında itiraz hakkından bahsedilmemiş, sigorta ettirenin tazminat ve fesih hakkının bulunduğu özellikle vurgulanmıştır.

4. İtiraz Hakkının Kullanılması

a. İtiraz hakkını kullanacak kişi

Sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi hâlinde, öngörülen itiraz hakkının hüküm ifade edebilmesi için itirazın bir beyanla karşı tarafa yöneltilmesi gerekir. TTK'nin 1423/2 maddesinde itiraz hakkını kullanacak kişinin sözleşmenin tarafı olan sigorta ettiren olduğu açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla başkası lehine yapılan sigorta sözleşmelerinde de itiraz beyanının sigortalı ya da lehtar tarafından değil sigorta ettiren tarafından yöneltilmesi gerekir. Sigortadan faydalanacak kişiler SSBİY'nin 4/1-b maddesi gereğince sözleşme öncesinde aydınlatma talep etmiş olsalar dâhi bu kişilerin Kanun'un açık hükmü karşısında itiraz hakları bulunmamaktadır.

Sigorta ettirenin birden fazla olduğu durumlarda ise itiraz hakkının birlikte kullanılması gerekir. Ancak birden fazla sigorta ettiren, kendi arasında bir sigorta ettirene temsil yetkisi vermişse itiraz beyanının temsil yetkisiyle donatılmış sigorta

¹⁰⁸ Langheid/Rixecker/Langheid, VVG §7, Rn. 40, Yazar, VVG §7'de düzenlenen bilgilendirme yükümlülüğü ile BGB §305/2'de düzenlenen genel işlem koşullarının sözleşmeye dâhil olmasının birbirinden bağımsız farklı müesseseler olduğunu, genel işlem koşullarının BGB §305/2 gereğince sözleşme kapsamına dâhil olmasının VVG §7 kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir. Aynı yönde bkz. Langheid/Wandt/Armbrüster, VVG §7, Rn. 153. Yazar ayrıca, reform öncesi VVGaF §5a'nın AGBG (BGB §§305-310) karşısında özel hüküm olarak yer aldığını, ancak reform sonrası VVG §7'nin BGB §§305-310 karşısında özel hüküm niteliğinin bulunmadığını, zira VVG §7'nin herhangi bir şekilde genel işlem koşullarının sözleşmeye dâhil edilmesine yönelik bir gerekliliği taşımadığını, bu iki kurumun farklı ve birbirinden bağımsız işlevlere sahip olduğunu belirtmektedir.

ettiren tarafından yapılması mümkündür. Sigorta ettirenin ölümü veya iflası hâlinde ise itiraz beyanının on dört günlük süre içerisinde kanuni halefleri tarafından kullanılması gerekmektedir.

b. İtirazın muhatabı

TTK'nin 1423/2 maddesinde itiraz hakkını kullanacak kişinin sigorta ettiren olduğu açıkça belirtilmesine rağmen itiraz beyanının muhatabının sigortacı mı yoksa acente mi olduğu düzenlenmemiştir. Ancak TTK'nin 1416. maddesinde “*Sigorta ettiren tarafından yapılacak tebliğler ve bildirimler sigortacıya veya sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye; sigortacı tarafından yapılan tebliğler ve bildirimler ise, sigorta ettirenin veya gerektiğinde sigortalının ya da lehtarın sigortacıya bildirilmiş son adreslerine yapılır.*” şeklinde düzenleme yer almaktadır¹⁰⁹. Buna göre itiraz beyanı, sözleşme acente aracılığıyla yapılsa dâhi, sözleşmenin tarafı olan sigortacıya yönlenebileceği gibi, sözleşmenin tarafı olmayan sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye karşı da yönlenebilecektir. Bu hüküm TTK'nin 1452/3 maddesi gereğince sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyen hükümler arasında yer almaktadır. Bu sebeple taraflar arasında sigortacıya yönelik bildirimlerin acenteye yapılamayacağı sadece sigortacıya yapılması gerektiği düzenlenemez¹¹⁰.

c. İtiraz hakkının kullanılacağı süre

TTK'nin 1423/2 maddesi ile sigorta ettirene tanınan itiraz hakkı belirli bir süreye bağlanmıştır. Bu süre tüm sigorta sözleşmeleri için on dört gün olarak belirlenmiştir. Ancak TTK'nin 1423/2 maddesinde on dört günlük itiraz süresinin ne zaman başlayacağı düzenlenmemiş; bu durum öğretilerde tartışmalara neden olmuştur. Bir görüşe¹¹¹ göre; on dört günlük itiraz süresi Kanun'da, sözleşmenin yapılmasına itirazdan bahsedildiği için sözleşmenin kurulmasından itibaren başlayacaktır. Bir

¹⁰⁹ TTK'nin 105/1 maddesinde benzer düzenleme yer almaktadır. Anılan madde; “*Acente, aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmelerle ilgili her türlü ihtar, ihbar ve protesto gibi hakkı koruyan beyanları müvekkili adına yapmaya ve bunları kabule yetkilidir.*” şeklindedir.

¹¹⁰ Ünan, Şerh, s. 142.

¹¹¹ Özdamar, Aydınlatma, s. 364; Şeker Öğüz/Kuyucu, s. 24; Akgün, Ferdi Kaza, s. 195; Karasu, s. 79; Ünan, Şerh, s. 239, Yazar, on dört günlük itiraz süresinin, sigortacı tarafından sigorta ettirene itiraz hakkı olduğunun bildirilmesinden itibaren işlemeye başlamasının daha doğru olacağını, VVG §8/2'de sürenin sigorta ettirene bilgilendirme kapsamında verilmesi gereken belgelerin verilmesinden ve sigorta ettirenin itiraz hakkının varlığından ve sonuçlarından haberi kılınmasından itibaren işletildiğini, oysa Türk hukukunda TTK'de başkaca bir açıklık olmadığından itiraz süresinin sözleşmenin kurulmasından itibaren başlaması gerektiğini belirtmektedir.

diğer görüşe¹¹² göre ise; sigorta ettiren sözleşmenin kararlaştırılan şartlarla kurulup kurulmadığını ancak poliçe verildikten sonra inceleyebilecek olması nedeniyle on dört günlük süre poliçenin verilmesinden itibaren başlayacaktır. Bir başka görüşe¹¹³ göre ise; sürenin başlangıcı bakımından TBK'nin 39. maddesinde düzenlenen iptal hakkına ilişkin esasların dikkate alınmak suretiyle on dört günlük itiraz süresinin aydınlatma yükümlülüğünün ihlal edildiğinin öğrenildiği tarihten itibaren işlemeye başlaması gerekir.

Esasında öğretilerdeki bu tartışmaların temelinde, itiraz hakkının hukuki niteliğinin cayma (geri alma), dönme, fesih veya iptal gibi bozucu yenilik doğuran haklar gözetilerek açıklanmaya çalışılması yatmaktadır. Oysa savunduğumuz görüş doğrultusunda, itiraz hakkının sadece genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girip girmemesi hususunda sigorta ettirene tanınan bir hak olarak kabul edilmesi hâlinde itiraz süresinin herhâlde poliçenin tesliminden itibaren başlayacağı aşikârdır. Zira genel işlem koşullarının sözleşme öncesinde sigorta ettirene verilmediği gözetildiğinde sözleşmede hangi genel işlem koşullarının yer aldığı, hangi rizikoların teminat kapsamında kaldığı veya kalmadığı hususları poliçenin teslimiyle birlikte öğrenilecektir.

TTK'nin 1425/1 maddesi gereğince sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları içeren, rahat ve kolay okunacak biçimde düzenlenen bir belgedir¹¹⁴. Sigorta ettiren hangi genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına dâhil edilmek istendiğini ancak poliçeyle birlikte öğrenmektedir. Bu itibarla kendisine “sözleşmenin kurulmasından önce” genel işlem koşulları hakkında bilgilendirilmeyen ve ayrıca aydınlatma açıklaması da verilmeyen sigorta ettiren, genel işlem koşullarının varlığını ve içeriğini ancak “sözleşmenin kurulmasından sonra” verilecek poliçe ile öğrenebileceğinden, itiraz hakkının poliçenin tesliminden önceki safhada kullanılması hayatın olağan akışına terstir. Alman hukukunda da reform öncesi VVGaF §5a/2 gereğince itiraz süresi sigorta ettirenin sigorta poliçesine sahip olması, poliçeyle birlikte genel işlem koşullarının ve tüketici bilgilerinin eksiksiz olarak teslim edilmesi ve ayrıca itiraz hakkı ile poliçenin teslim edildiği dönemin başlangıcı ve süresi hakkında yazılı olarak ve açıkça bilgilendirilmesi ile başlamaktadır. Dolayısıyla TTK'nin 1423/2 maddesi ile öngörülen on dört günlük itiraz süresinin mehaza uygun olarak poliçenin tesliminden itibaren işlemeye başlayacağı kabul edilmelidir. O hâlde sigorta poliçesi

¹¹² Yazıcıoğlu, Bilgilendirme, s. 412; Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 144; Aral Eldeleklioğlu, s. 398; Taşkın, s. 190; Kabukçuoğlu Özer, Hayat Sigortası, s. 325; Gökyar Çınar, s. 56.

¹¹³ Yetiş Şamlı, s. 2984.

¹¹⁴ TTK'nin 1425/1 maddesinde bahsedilen poliçe içeriği kuşkusuz asgari olan içeriktir. Buna ek olarak poliçede taraflara, sigortanın türü ve hangi değer için yapıldığına, riziko adresine vb. hususlara ilişkin birçok kayıt da yer alacaktır. Bkz. Ünan, Şerh, s. 250.

verilmediği sürece itiraz süresi de başlamayacaktır. Örneğin taraflar arasında sigorta sözleşmesinin kurulmasına rağmen sigorta ettirene poliçe verilmemesi durumunda riziko gerçekleşmiş ve sigortacı da rizikonun teminat kapsamında olmadığını ileri sürmüş ise sigorta ettiren itiraz hakkını kullanabilecektir.

TTK'nin 1423/2 maddesi ile öngörülen on dört günlük itiraz süresi, TTK'nin 1452/3 maddesi gereğince nispi emredici hüküm niteliğinde olması sebebiyle sigorta ettiren aleyhine değiştirilememektedir. Ayrıca sigorta ettirenin itiraz hakkını süresinde kullanmaması hâlinde, itiraz hakkı düşmekte ve sigorta sözleşmesi poliçede yazılı şartlarla yapılmış olmaktadır. Dolayısıyla on dört günlük sürenin geçirilmesi hâlinde sigorta ettirenin itiraz hakkı kendiliğinden ortadan kalkacağı için bu sürenin niteliği zamanaşımı değil; hak düşürücü süredir¹¹⁵.

d. İtirazın şekli

TTK'nin 1423/2 maddesinde itiraz beyanının şekli hususunda herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir. Dolayısıyla itiraz beyanı on dört günlük süre içerisinde yazılı yapılabileceği gibi sözlü olarak da yapılması mümkündür. Önemli olan husus itiraz beyanının on dört günlük süre içerisinde yapılması olup ayrıca bu süre içerisinde sigortacıya veya acentesine ulaşması aranmamaktadır. İspat hukuku anlamında ise sigorta ettirenin itiraz beyanını yazılı olarak veya ispatı mümkün olan uzaktan iletişim araçlarıyla yapması ileride ortaya çıkabilecek bir ihtilafta sigorta ettiren lehinedir¹¹⁶. Zira TTK'nin 1423/2 maddesi gereğince aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispat külfeti sigortacı üzerinde ise de süresi içerisinde itiraz beyanında bulunulduğunu ispat külfeti sigorta ettiren üzerindedir. Hazine Müsteşarlığı (SEDDK) tarafından çıkarılan 2017/5 sayılı Sigortacılık E-Başvuru Sistemine İlişkin Genelge kapsamında sigorta ettirenin itirazını ispat sorunu yaşamaksızın e-devlet sistemi üzerinden göndermesinin önünde de bir engel bulunmamaktadır.

TTK'nin 1423. maddesi nispi emredici nitelikte olduğundan sözleşme ile de şekil şartı öngörülemez. Zira şekil şartı getirilmesi sigorta ettiren aleyhine bir durumdur. Reform öncesi Alman hukukunda ise sigorta ettirenin, belgelerin kendisine sunulmasını takip eden on dört gün (hayat sigortası sözleşmelerinde otuz gün) içinde yazılı olarak itiraz etmesi aranmakta idi (VVGaF §5a/2).

Sigorta ettirenin tacir olduğu durumlarda da itirazın şekline ilişkin TTK'nin 18/3 maddesinin uygulama alanı bulmaması gerekir. Zira TTK'nin 18/3 maddesi gereğince tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü

¹¹⁵ Gönen Eriş, *Sigorta Hukuku*, 1. Bası, Seçkin, 2020, s. 379.

¹¹⁶ Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 114.

mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır. Sigorta ettirenin itiraz hakkı ihbar niteliğinde olsa da sigortacıyı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe veya sözleşmeden dönmeye ilişkin değildir. Kaldı ki sigortacıyı temerrüde düşürme, sözleşmeyi feshetme veya sözleşmeden dönme hâlinde dâhi TTK'nin 18/3 maddesinin gerekçesinde belirtildiği üzere bu madde ile öngörülen şekil, artık geçerlilik şartı olmaktan çıkarılarak ispat şartına dönüştürmüştür. Uygulamada da TTK'nin 18/3 maddesi ile öngörülen şekil şartının geçerlilik şartı değil, ispat şartı olduğu kabul edilmektedir¹¹⁷. Dolayısıyla sigorta ettiren tacir olsa dâhi bir ihtilaf hâlinde ispatlaması şartıyla her türlü yolla itiraz beyanında bulunabilir.

5. İtiraz Hakkının Kullanılmasının Sonucu

TTK'nin 1423/2 maddesinde sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanmamasının sonucu düzenlenmiş iken itiraz hakkını kullanmasının sonucu düzenlenmemiştir. TTK'nin 1423/2 maddesinde yer alan düzenlemeye göre sigorta ettiren sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz etmemişse sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olacaktır. Bu düzenlemenin mefhum-u muhalifi dikkate alındığında sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanması hâlinde sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla yapılmamış olacağı anlamı çıkmaktadır¹¹⁸. Sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla yapılmamış olması ise var olan bir sözleşmeye poliçede yazılı şartların dâhil olmayacağı anlamına gelmektedir. Gerçekten de burada kurulmuş bir sözleşme vardır; ancak savunduğumuz görüş doğrultusunda itiraz edildiğinde poliçede yazılı şartlar sözleşme kapsamına girmeyecektir. Eğer sözleşme öncesinde sigortacı aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmişse veya en azından genel işlem koşullarına ilişkin gereken bilgilendirme yapılmışsa poliçede yazılı şartlar zaten sözleşme kapsamında olan şartlar olacaktır. Bu durumda sigorta ettirenin itiraz hakkından da bahsedilemeyecektir. Demek ki ortada poliçede yazılı şartların sözleşmenin kapsamına girmediği bir durum söz konusu ki kanun koyucu itiraz hakkının kullanılmaması hâlinde sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla yapılmış sayılacağını özellikle belirtme ihtiyacı hissetmiştir. Dolayısıyla sigorta ettiren sözleşmenin genel işlem koşulları ile yapılmasına poliçenin kendisine verilmesinden itibaren on dört gün içinde itiraz ederse genel işlem koşulları sözleşme kapsamına

¹¹⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E: 2014/19-861, K: 2016/632, T: 25.05.2016, "...6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda tacirler arasındaki ihbar ve ihtarların ne şekilde yapılacağı 18/3 maddesinde düzenlenmiş ve ... önceki hükümde bir kısım değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklikler madde gerekçesinde, "...hükümdeki şekil, geçerlilik şartı olmaktan çıkarılmış, ispat şartına dönüştürülmüştür..." şeklinde açıklanmış ve böylece tacirler arasında ihtar ve ihbarlar için öngörülen şekil şartı geçerlilik şartı olmaktan çıkarılmıştır..."

¹¹⁸ Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 114.

girmez. Bu durumda sözleşme ya poliçede yazılı şartlarla yapılmamış kabul edilir ya da poliçede yazılı şartların itiraza uğramayanları ile yapılmış olur.

Sigortacının sözleşme öncesinde genel işlem koşulları hakkında bilgi vermemesi veya TTK'nin 1423/1 maddesi ile öngörülen aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmemesi hâlinde kanun koyucu itiraz beyanının içeriği hakkında herhangi bir düzenleme yapmamıştır. İtiraz hakkının genel işlem koşullarının sözleşme kapsamında dâhil edilip edilmemesi hususunda sigorta ettirene tanınan bir hak olması nedeniyle itiraz beyanı poliçede yazılı şartların tamamına yönelik olabileceği gibi kısmen bazı şartlara da yönelik olabilir. Sigorta ettiren itirazında açıklama yapmamış sadece “*itiraz ediyorum*” demiş ise poliçede yer alan daha önce sözleşme kapsamına girmemiş şartları kastettiği anlaşılmalıdır. Sigorta ettirenin itiraz beyanında özellikle “*itiraz*” kavramını kullanması da zorunlu değildir. Önemli olan itiraz beyanında poliçede yazılı şartların kabul edilmediği hususunun anlaşılmasıdır. Ayrıca Yargıtay on dört günlük itiraz süresi içerisinde olmak şartıyla rizikonun ihbarını da itiraz olarak kabul etmektedir¹¹⁹.

Sigorta sözleşmelerinde genel işlem koşullarının yer aldığı poliçe sonradan verilse dâhi sözleşme, teklifnamenin içeriği, sigorta himayesinin türü (yangın, kasko, hayat sigortası gibi), taraflarca önemli kabul edilen ve görüşülen bireysel sözleşme, prim ve ödeme takvimi gibi tarafların üzerinde anlaştıkları esaslı unsurlarla ve kanundaki emredici hükümlerle kurulmaktadır¹²⁰. Zaten sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde anlaşma sağlanamamışsa sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılmayacağı için genel işlem koşullarının sözleşmenin kapsamına dâhil olup olmamasının da bir anlamı olmayacaktır¹²¹. Sözleşmenin kurulması sırasında taraflar arasında genel işlem koşulu niteliğinde olan genel ve özel şartların bazı hükümlerini karşılıklı görüşme ile belirlemiş olmaları hâlinde bu hükümler yönünden bireysel sözleşmenin

¹¹⁹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2021/5147, K: 2021/6003, T: 13.10.2021; “...her ne kadar TTK'nin 1423/2 maddesi ve Dairemizin emsal uygulamaları uyarınca aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz etmemişse sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olacaksa da, davacının hem 28.01.2015- 28.01.2016 tarihlerini kapsayan 4671238 sayılı, hem de 28.01.2016- 28.01.2017 tarihleri arasında kapsayan 5996062 sayılı poliçelere dayanıp yeterli aydınlatmanın yapılmadığını ve hasarın poliçe teminatları kapsamında kaldığının kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmesine, 5996062 sayılı poliçenin 12.01.2016 tarihinde düzenlenmesine, dava konusu hasarın on dört günlük itiraz süresi içinde kalan 17.01.2016 tarihinde meydana gelmesine, yine itiraz süresi içinde hasar ihbarında bulunulmuş olmasına göre yapılan istinaf başvurusunun HMK'nin 353/b-1 maddesi uyarınca Bölge Adliye Mahkemesince esastan reddine ilişkin kararın usul ve yasaya uygun olduğu kanısına varıldığından Bölge Adliye Mahkemesi kararının onanmasına karar vermek gerekmiştir...” Yargıtay bu kararında on dört günlük itiraz süresi içerisinde hasar ihbarında bulunulmasını itiraz olarak kabul etmiş ve poliçede yer alan istisna şartının yazılmamış sayılması gerektiğini kabul etmiştir.

¹²⁰ Memiş, s. 124.

¹²¹ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 22. Bası, Yetkin, 2017, s. 222.

varlığından bahsedilir ve bunlar artık genel işlem koşulu olmayacağı için sözleşme kapsamına dâhil olarak yürürlük denetimine tabi olmazlar¹²². Başka bir deyişle bireysel sözleşme olduğu anlaşılan ve iki tarafın da şekillenmesine etki ettiği bir düzenleme hiçbir şekilde genel işlem koşulu olarak kabul edilemez ve bunlar için genel işlem koşulları denetimi söz konusu değildir¹²³.

Sigortacı tarafından sigorta ettirene verilen poliçede, teklifnameden veya bireysel sözleşmeye aykırı hükümler varsa TTK'nin 1425/2 maddesi gereğince bu hükümlerden sigorta ettirenin, sigortalının ve lehtarın aleyhine öngörölmüş bulunanlar zaten geçersizdir. Başka bir deyişle sigorta ettirenin poliçede yer alan bireysel sözleşmelere itiraz hakkı yoktur; zira taraflar bunlar hakkında sözleşme öncesinde mutabık kaldığı için genel işlem koşullarına ilişkin denetime tabi tutulamazlar. O hâlde sigorta ettirenin süresinde itiraz hakkını kullanması hâlinde sigorta sözleşmesinin akıbetini itirazın içeriğine göre belirlemek gerekir. Bu kapsamda sigorta ettiren poliçede yazılı genel işlem koşullarının bazı hükümlerine itiraz ederse, itiraza uğrayan bu hükümler TBK'nin 21/1 maddesi gereğince yazılmamış sayılacaktır. TBK'nin 22. maddesi gereğince sözleşmenin yazılmamış sayılan genel işlem koşulları dışındaki hükümleri geçerliliğini koruyacaktır. Daha öncede belirtildiği üzere yazılmamış sayılan şart, sözleşmenin esaslı unsurunu oluşturuyorsa sigorta sözleşmesi kurulmamış sayılır. Sigortacı, yazılmamış sayılan ve sözleşmenin esaslı unsuru olmayan bu hükümler olmasaydı diğer hükümlerle sözleşmeyi yapmayacak olduğunu ileri süremeyecek; sözleşme, poliçede kalan diğer hükümlerle yapılmış sayılacaktır. Örneğin sigorta ettiren poliçede yazılı olan genel işlem koşulları arasındaki bir muafiyet hükmüne veya özel şartlarda yer alan bir istisna hükmüne itiraz ederse sözleşme bu şartlar olmadan yapılacak; sigortacı kalan hükümler ile sözleşmeyi yapmayacağına ileri süremeyeceği gibi daha sonra rizikonun meydana gelmesi durumunda da bu istisna hükmünü belirterek zararı ödemekten kaçınamayacaktır.

Sigorta ettirenin itiraz beyanı sigorta özel şartlarına veya klozlara yönelikse bunların yazılmamış sayılacağı hususu tartışmalı değildir. Böyle bir durumda sigorta sözleşmesi poliçede yazılı diğer şartlarla (özellikle sigorta genel şartlarıyla) yapılmış sayılır¹²⁴. Ancak sigorta ettirenin tüm poliçeye itiraz etmesi veya sadece sigorta genel şartlarına itiraz etmesi hâlinde SK'nin 11/1 maddesi karşısında sigorta sözleşmesinin hangi içerikle kurulmuş sayılacağı hususu tartışmalıdır. Zira SK'nin

¹²² Atamer, Sempozyum, s. 20; Çınar, s. 70.

¹²³ Alman hukukunda BGB 305/1'de bu husus "...sözleşme şartlarının sözleşme tarafları arasında tek tek pazarlık konusu edilmiş olduğu hallerde genel işlem koşullarının varlığından bahsedilemez..." şeklinde düzenlenmiştir.

¹²⁴ Memiş, s. 148.

11/1 maddesi gereğince sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, denetim makamı tarafından onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Sigorta genel şartları özellikle, sigortanın konusuna, kapsamında yer alan veya ek sözleşme ile kapsama dâhil edilebilecek kıymetlere, teminat kapsamında olan ve olmayan hâller ile ek sözleşme ile teminata dâhil edilebilecek hâllere, zararın belirlenmesine ve sigortacının sigorta tazminatı veya bedelini ödemesine ilişkin yükümlülüğüne, sigorta ettirenin sözleşme öncesi ve sonrası yükümlülüklerine, prim ödeme borcu ve temerrüde ilişkin hükümleri içermektedir¹²⁵. Bunların birçoğu esasında kanun metninin tekrarı niteliğindeki düzenlemelerdir. SK'nin 11/1 maddesi sigorta genel şartlarının kendiliğinden sözleşme içeriği hâline geleceğini düzenlememiş, bunların sözleşme kapsamına girmesini, sigorta şirketlerinin çalışma esaslarını düzenleyen bu Kanun ile sigortacı üzerine yüklemiştir. Sigortacı genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girmesi için gerekenleri yapmamışsa sonuçlarına da katlanması gerekir. Sigortacı tarafından sözleşme yapılmadan önce sigorta genel şartları hakkında sigorta ettiren bilgilendirilmişse veya en azından örtülü olsa dahi bunları sözleşme içeriği olması yönünde taraf iradeleri mevcutsa sigorta genel şartları sözleşme kapsamına girer ve dolayısıyla sigorta ettirenin TTK'nin 1423/2 maddesi gereğince itiraz hakkı da olmaz. Ancak sigortacı tarafından genel işlem şartları konusunda gerekli bilgilendirme yapılmamış ve tarafların da bu yönde iradeleri oluşmamışsa bu genel şartların sözleşme içeriği hâline gelmesi mümkün değildir. Bu durumda sigorta ettiren TTK'nin 1423/2 maddesi gereğince sigorta genel şartlarının tümüne itiraz edebileceği gibi istediği herhangi bir hükmüne de itiraz edebilir¹²⁶. Bu durumda sözleşmenin hangi içerik ile kurulacağını belirlenmesi gerekir.

TBK'nin 22. maddesi gereğince yürürlük denetiminden geçerek sözleşme içeriği hâline gelen genel işlem koşulları, yürürlük denetimi sonucunda yazılmamış sayılan genel işlem koşullarından farklı olarak geçerliliklerini koruyacaklardır. Gerçekten de TBK'nin 21. maddesinde ele alınan sorun bir butlan veya geçersizlik

¹²⁵ Sevinç Kuyucu, s. 11-12.

¹²⁶ Öğretide YAZICIOĞLU/ŞEKER ÖĞÜZ, sigorta ettirenin itiraz hakkına bağlanacak sonucun itirazın içeriğine göre belirlenmesi gerektiğini, sigorta ettiren sözleşmenin yapılmasına itiraz ediyorsa bu itirazın sigorta himayesi sağlama ediminin başlayıp başlamadığına göre SSBİY'nin 7. maddesinde belirtilen fesih olması gerektiğini, itirazın sadece bilgilendirilme yapılmayan sözleşmenin birkaç maddesine yönelik ise sigortacının itiraza cevap vermemesi ya da olumsuz cevap vermesi halinde sigorta ettirenin yine SSBİY'nin 7. maddesi gereğince fesih ve tazminat hakkı olduğunu, sigortacının sigorta ettirenin itirazını kabul ettiği takdirde tarafların sözleşmenin değiştirilmesi hususunda anlaşabileceklerini, sigortacının sözleşme değişikliğini ek prim koşuluna bağlayabileceğini ve sigorta ettirenin bunu kabul etmemesi veya sözleşmenin değiştirilmesi hususunda anlaşılabilmesi halinde sigorta ettirenin SSBİY'nin 7. maddesi fesih ve varsa uğradığı zararı talep edebileceği belirtilmektedir. bkz. Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 115.

sorunu değil, sözleşmenin baştan eksik ve tamamlanmaya muhtaç şekilde kurulmuş olması sorunudur¹²⁷. Genel işlem koşullarının sözleşme içeriği olmadığını hâllerde TBK'nin 22. maddesi ile hâkime sözleşmenin kalanını ayakta tutma veya tutmama konusunda bir seçenek zaten tanınmamıştır. Zira uyumsuzluk hâlinde hâkim, sözleşmenin geriye kalanını gözeterek sözleşmenin objektif esaslı unsurları üzerinde tarafların iradelerinin uyuşup uyuşmadığına bakacak; taraflar sözleşmenin objektif esaslı unsurları üzerinde anlaşmamış iseler sözleşmenin baştan itibaren hiç kurulmamış olduğu sonucu ortaya çıkacaktır¹²⁸. Dolayısıyla böyle bir durumda TTK'nin 1423/2 maddesinde öngörülen itiraz hakkı da söz konusu olmayacaktır.

Objektif esaslı unsurlar dışında kalan hususlar, sözleşmenin ikinci derecede noktasını oluşturur. Bu kapsamda genel işlem koşulları da kural olarak, sözleşmenin ikinci derecede noktalarını düzenler ve sözleşmenin esaslı olmayan unsurlarını içerir¹²⁹. Sözleşmenin objektif esaslı unsurlarında uyuşulduğu sürece genel işlem koşulları sözleşme kapsamına girmese dâhi sözleşme, TBK'nin 2/1 maddesi gereğince objektif esaslı unsurlarla kurulmuş kabul edilir. Taraflar sözleşmenin objektif esaslı unsurları üzerinde anlaşmış ise o zaman yazılmamış sayılan genel işlem koşulları nedeniyle doğan boşluklar, işin özelliğine bakılarak hâkim tarafından

¹²⁷ Atamer, Sempozyum, s. 32.

¹²⁸ Sözleşmenin objektif esaslı unsurları, sözleşmenin kanunda yer alan tanımında bulunan ve sözleşmenin asgari içeriğini oluşturan, sözleşmenin tipini belirleyen ve sözleşmeyi kurabilmek için tarafların mutlaka anlaşmak zorunda oldukları noktalar. Objektif esaslı unsurlar olmaksızın sözleşme kurulamaz. Kanundaki düzenlenmiş sözleşmeler açısından objektif esaslı noktalar, yine kanuna bakarak tespit edilir. TTK'nin 1401. maddesindeki tanımdan yola çıkılırsa sigorta sözleşmesinin objektif esaslı unsurlarını; sözleşme, prim, para ile ölçülebilir bir menfaat, tehlike (riziko, risk, olay), sigorta bedeli, sigorta tazminatı, sigortacı ve sigorta ettiren oluşturmaktadır. Tarafların objektif esaslı unsurlar konusunda iradeleri uyuşmadığı durumda sözleşme kurulmamış olacağı için hâkim bu durumu re'sen dikkate almalıdır. Objektif esaslı unsurların dışında kalan unsurlara ise yan unsurlar (noktalar) veya ikinci derecede unsurlar denilir. Taraflar ikinci derecedeki unsurları ister saklı tutmuş olsun isterse bu hususta sessiz kalsın sözleşme objektif esaslı unsurlar ile kurulmuş olur. Zira kural olarak objektif esaslı unsurlar üzerinde uyuşma sağlanması sözleşmenin kurulması için gerekli ve yeterlidir. Bkz. Eren, s. 249; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 78.

¹²⁹ Bazı durumlarda taraflar anlaşarak veya biri diğer tarafa bunu hissettirerek sözleşmenin ikinci derecede unsuru esaslı unsur haline getirebilir. Sözleşmenin esaslı unsuru haline getirilen bu hususlara sübjektif esaslı unsur adı verilir. Bu itibarla genel işlem koşulları da bir taraf için sözleşmenin sübjektif esaslı unsurları olarak değerlendirilebilir. Genel işlem koşullarının kendisi açısından sözleşmenin sübjektif esaslı unsurlarından olduğunu ve sözleşmenin kurulmadığını iddia eden tarafından bu hususu ispatlamalıdır. Ancak bu şekilde sözleşmenin kurulduğu karinesi çürütülebilir. bkz. Eren, s. 250; Esasında TTK'nin 1425/2 maddesi gereğince; poliçenin ve zeyilnamenin eklerinin içeriği teklifnameden veya kararlaştırılan hükümlerden farklıysa, anılan belgelerde yer alıp teklifnameden değişik olan ve sigorta ettirenin, sigortalının ve lehtarın aleyhine öngörülmüş bulunan hükümler geçersizdir. Dolayısıyla taraflar sözleşme akdedilirken genel olarak teminat kapsamında anlaşmışlar veya teminat istisnasından hiç bahsetmemişler ise sigortacı, yazılmamış sayılan genel şartlardaki istisnanın kendisi için sübjektif esaslı unsur oluşturduğunu ileri süremeyecektir.

doldurulur¹³⁰. Hâkim tarafından sözleşme, önce varsa kanunda yer alan düzenleyici (tamamlayıcı) hukuk kurallarıyla tamamlanır; bunlar yoksa mevcut olmaları hâlinde örf ve adet kurallarından yararlanır¹³¹. Örf ve adet kuralı da bulunmuyorsa hâkim boşlukları TMK'nin 1/2 maddesi gereğince kendi koyacağı kurallarla tarafların farazi iradelerini esas alarak doldurur.

TMK'nin 1/2 maddesi gereğince kanunda uygulanabilecek bir hüküm olmaması hâlinde hâkim, örf ve âdet kurallarına başvurmalıdır. Bunun için öncelikle hâkimin boşluğu tamamlayacak bir örf ve âdet kuralının olup olmadığını araştırması gerekir. Öte yandan örf ve âdet kuralı hâline gelmemekle birlikte uygulamada yer alan bazı teamüller de söz konusudur. Teamüller, uyulması zorunlu olan hukuk kuralı niteliğinde değildir; ancak bunlar iş hayatında ve belirli bir mesleki çevrede oluşan genel uygulama ve alışkanlıklardır¹³². Teamüller, sözleşmenin içeriği hâline getirilmediği sürece, tarafları bağlamaz. Nitekim TTK'nin 2/1 maddesinde de; kanunda aksine bir hüküm yoksa, ticari örf ve âdet olarak kabul edildiği belirlenmedikçe, teamülün mahkemenin yargısına esas olamayacağı, ancak irade açıklamalarının yorumunda dikkate alınacağı belirtilmiştir. Buradan hareketle teamüllere ancak irade beyanlarının yorumunda, tamamlanmasında ve takdir yetkisinin hakkaniyete uygun kullanılmasında başvurulabilecektir¹³³.

Son olarak boşluk doldurmasında örf ve adet kuralı da bulunmuyorsa, boşluğun tarafların farazi iradeleri esas alınarak hâkimin hukuk yaratması yoluyla doldurulması gerekir. Burada hâkim tarafların gerçek iradesini araştırılmaz. Hâkim farazi iradeyi, makul ve dürüst davranan taraflar olarak var olan boşlukları sözleşmeyi kurarken düşünmüş olsalardı nasıl bir düzenleme yapacaklardı ise ona göre tespit eder¹³⁴. Farazi irade belirlenirken sözleşmenin yapısı ve teamüller de

¹³⁰ Eren, s. 498; Atamer, Sempozyum, s. 32; Rüffer/Halbach/Schimikowski/Schimikowski, VVG §7, Rn. 33; Langheid/Wandt/Armbrüster, VVG §7, Rn. 153; Stockmeier, III. Vertragsabschlussverfahren, Rn. 55; Prölss/Martin/Rudy, VVG §7, Rn. 27.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2016/13015, K: 2018/4858, T: 27.06.2018, "...Genel işlem koşulu nedeniyle yazılmamış veya kesin hükümsüz sayılan sözleşme hükmünün, sözleşmenin uygulanmasında boşluk doğurması halinde, ortaya çıkan sözleşme içi boşluğun, hakim tarafından öncelikle yedek hukuk, bu yoksa MK m. 1. uyarınca örf ve adet hukukuyla, bu da yoksa hakimin hukuk yaratması yöntemiyle doldurulması gerekir..."

¹³¹ Eren, s. 500.

¹³² Sanem Aksoy Dursun, *Borçlar Hukukunda Hâkimin Sözleşmeyi Tamamlaması*, 1. Bası, On İki Levha, 2008, s. 98.

¹³³ Demet Özdamar, "Avrupa Sözleşmeler Hukuku'nda ve Türk Borçlar Hukuku'nda Örf ve Âdetler İle Teamül ve Uygulamaların Yeri", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan*, 2017, 19(Özel Sayı), s. 130.

¹³⁴ Eren, s. 499; Aksoy Dursun, s. 104.

dikkate alınır¹³⁵. Kanaatimizce sözleşmenin tamamlanmasına yönelik olarak sigorta genel şartlarının da tarafların farazi iradelerinin belirlenmesinde teamül olarak kabul edilmesi gerekir. Zira sigorta genel şartları, örf ve adet kuralı olarak kabul edilemeyecek ise de, sigorta sektöründeki mevcut uygulama kapsamında teamül olarak kabul edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır¹³⁶.

TBK'nin 22. maddesinin gerekçesinde¹³⁷ BGB §306'ya atıfta bulunulmuş ise de genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girmemesi hâlinde sözleşmenin akıbeti her iki düzenlemede farklılık arz etmektedir. TBK'nin 22. maddesi gereğince sözleşmenin yazılmamış sayılan genel işlem koşulları dışındaki hükümleri geçerliliğini korumakla birlikte düzenleyen, yazılmamış sayılan koşullar olmasaydı diğer hükümlerle sözleşmeyi yapmayacak olduğunu ileri süremeyecektir¹³⁸. Buna karşılık BGB §306 gereğince genel işlem koşulları tamamen veya kısmen sözleşmenin bir parçası hâline gelmediyse veya geçersizse, sözleşme kalan içeriği ile geçerli olacak ve sözleşmenin içeriği kanun hükümlerine göre tespit edildikten sonra oluşan sözleşmenin taraflarından biri için makul olmayan bir zorluk teşkil ettiği durumda sözleşme tamamen geçersiz olacaktır¹³⁹. Buna göre Türk hukukunda genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girmediği durumlarda sözleşme kalan içerik ve kanun hükümlerine göre geçerliliğini korumakta iken; Alman hukukunda genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girmediği durumlarda kanun hükümleri uygulansa dahi bu husus taraflarından biri için makul olmayan bir zorluk teşkil ettiğinde sözleşmenin tümü geçersiz sayılmaktadır. Başka bir deyişle Alman hukukunda kural olarak sözleşmede yer alacak genel işlem koşullarının bir kısmının

¹³⁵ Aksoy Dursun, s. 104.

¹³⁶ Alman Hukuku'nda sigorta genel şartlarının örf ve adet kuralı niteliğine ilişkin olarak bkz. Rüffer/Halbach/Schimikowski/*Schimikowski*, VVG §7, Rn. 33; Langheid/Wandt/*Armbrüster*, VVG §7, Rn. 153; Stockmeier, III. Vertragsabschlussverfahren, Rn. 55.

¹³⁷ “...*maddeye göre yazılmamış sayılan genel işlem koşullarını içeren bir sözleşmenin bu genel işlem koşulları dışındaki diğer hükümleri geçerli olmaya devam edecektir. Nitekim aynı konuyu düzenleyen Alman Medeni Kanunu'nun (BGB) 306. maddesinde yazılmamış sayılmanın sözleşmeye etkisi ile ilgili olarak geçerlilik ilkesi benimsenmiş ve oluşabilecek sözleşme boşluklarının kanun hükümleriyle doldurulacağı ifade edilmiştir. Bu sonuç Hukukumuzda yabancı değildir. Mesela 6762 sayılı TTK'nin 1266. maddesinin son fıkrasında, sigorta poliçelerinde okunamayan genel işlem koşulları yerine kanun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmekle, sözleşmenin geçerli kalacağı esas benimsenmiş bulunmaktadır...*”

¹³⁸ “TBK'nin 22. maddesi ile TBK'nin 27/2 maddesinin genel işlem koşulu kullanan taraf için, kıyas yolu ile uygulanması engellenmiştir. Kanun koyucu burada genel işlem şartlarını kullanan tarafın, genel işlem şartları ile ilgili emredici hükümleri ve kendisine genel işlem şartı dayatılan tarafı koruyucu hükümleri dolanmasını ve kanuna karşı hile yapmasını engellemek istemiştir” bkz. Tuğçe Tuzcuoğlu, *Avrupa Birliği Normları ve 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Işığında Genel İşlem Şartları*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora Tezi), 2017, s. 264.

¹³⁹ Havutçu, s. 145, dpn. 363.

geçersiz olması hâlinde, bu kısım olmadan da sözleşmenin yürütülebileceği kabul edilmedikçe sözleşmenin tamamı geçersiz olmaktadır.

6. İtiraz Hakkının Kullanılmamasının Sonucu

TBK'nin 21. maddesi karşısında özel hüküm olarak düzenlenen TTK'nin 1423/2 maddesi gereğince sigorta ettiren, sözleşmenin (bu şekilde) yapılmasına on dört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur. Başka bir deyişle kanun koyucu itiraz hakkının kullanılmamasının sonucunu, poliçede yazılı şartların (genel işlem koşulları) sözleşme kapsamına girmesi ve dolayısıyla sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla yapılmış olması şeklinde düzenlemiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanmamasının aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmiş sayılıp sayılmayacağıyla bir ilgisinin bulunmadığıdır. Zira TTK'nin 1423/1 maddesinde düzenlenen aydınlatma yükümlülüğü ile TBK'nin 21. maddesinde düzenlenen genel işlem koşullarının sözleşmenin kapsamına girmesi (yürürlük denetimi) için yapılması gereken bilgilendirme birbirinden farklı müesseselerdir.

Öğretide genel olarak, sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanmaması hâlinde sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla yapılmış olacağı ve sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü hiç ihlal etmemiş gibi bir sonucun ortaya çıkacağı, dolayısıyla sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmiş sayılacağı kabul edilmektedir¹⁴⁰. Bununla birlikte öğretide bir görüş¹⁴¹; sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde TTK'nin 1423. maddesi ile öngörülen tek yaptırımın itiraz hakkı olduğunu, sigorta ettiren bu hakkını kullanmaz ise aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmiş sayılacağını ve dolayısıyla artık sigorta ettirenin tazminat ya da fesih hakkı bulunmadığını belirtmektedir. Buna karşılık bir diğer görüş¹⁴² ise sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde tek

¹⁴⁰ Yetiş Şamlı, s. 2998; Aral Eldeleklioğlu, s. 399; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, s. 116; Özdamar, Aydınlatma, s. 366. Yazar, sigorta ettiren on dört gün içinde herhangi bir itirazda bulunmadığı takdirde aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirildiğini veya yerine getirilmese de itiraz etmeyeceğini ortaya koymuş sayıldığını belirtmektedir.

¹⁴¹ Aral Eldeleklioğlu, s. 399. Yazar, sigorta ettirenin on dört gün içinde herhangi bir itirazda bulunmadığı takdirde aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirildiğini veya yerine getirilmiş olmasa da itiraz etmeyeceği yönündeki iradesini ortaya koyduğunu, bu durumda artık sigorta ettirenin SSBİY'ye dayanarak sözleşmeyi feshetmesinin veya tazminat istemesinin yerinde olmadığını belirtmektedir; Aynı yönde Gökyar Çınar, s. 61; Eriş, Sigorta Hukuku, s. 379, Yazar, itiraz hakkı kullanılmamış ise sigorta ettirenin başka hiçbir hakkının bulunmadığını belirtmektedir; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, s. 117. Yazarlar, sigorta ettiren süresinde itiraz etmemişse artık SSBİY ile tanınan fesih ve tazminat hakkına da sahip olmadığını belirtmektedirler; Aynı yönde Yazıcıoğlu, Bilgilendirme, s. 415.

¹⁴² Ünan, Şerh, s. 238. Yazar, TTK'nin 1423/2 maddesinin aydınlatma yükümlülüğünün ihlali halinde uygulanacak tek hüküm olmadığını, TBK çerçevesinde doğacak sonuçlarında söz konusu olduğunu, culpa in contrahendo gereğince tazminat istemlerinin gündeme

yaptırımın itiraz hakkı olmadığını, esasen bu durumun aydınlatma yükümlülüğünün düzenlenmesi amacıyla da uyuşmadığını, bu nedenle sigorta ettirenin zarara uğraması hâlinde culpa in contrahendo gereğince tazminat talep hakkı ile fesih hakkının bulunduğu kabul etmektedir. Yargıtay uygulamasında da daha öncede bahsedildiği üzere sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanmaması durumunda sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla yapılmış olacağı ve böylece aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirildiği dolaylı olarak kabul edilmekte, bu kapsamda sigorta ettirenin aydınlatma yükümlülüğünün ihlaline dayalı olarak tazminat hakkının bulunmadığı yönünde kararlar verildiği görülmektedir¹⁴³. Oysa savunduğumuz görüş doğrultusunda sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanmaması durumunda aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmiş olduğu varsayılmamakta; sadece genel işlem koşulu niteliğindeki sigorta genel ve özel şartlarının TBK'nin 21. maddesi gereğince sözleşme kapsamına girmesi için gerekli olan bilgilendirmenin yerine getirildiği varsayılmaktadır. Kanun koyucu tarafından aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmiş olduğu varsayılmış olsaydı bu hususun tartışmaya mahal bırakılmayacak şekilde Kanunda özellikle belirtilmesi gerekirdi¹⁴⁴.

Aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilmemiş olsa dahi TBK'nin 21. maddesinin sigorta sözleşmelerindeki özel hükmü niteliğinde olan TTK'nin 1423/2 maddesi gereğince poliçede yazılı sigorta genel ve özel şartları sözleşme kapsamına girmekte; sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış sayılmaktadır. Başka bir

gelebileceğini belirtmektedir; Yetiş Şamlı, s. 2998-2999, Yazar, sigorta ettirenin on dört gün içinde itiraz etmezse aydınlatma yükümlülüğünün ihlal edilmediği sonucunun ortaya çıkacağını, dolayısıyla sigorta ettirenin daha sonra tazminat isteyemeyeceği düşünülecek olsa dahi burada TBK'nin 39/2 maddesinin kıyasen uygulanması gerektiğini, zira sigorta ettirenin sözleşmeyle bağlı kalmak istemesinin varsa uğradığı zararının tazmini talebinden feragat ettiği anlamına gelmeyeceği belirtilmektedir; Durgut/Bulut, s. 349; Kara, s. 183; Karasu, s. 80; Akgün, Ferdi Kaza, s. 197; Özdamar, Yaptırım Sorunu, s. 359.

¹⁴³ Yargıtay kararlarında 2007 tarihli SSBİY'nin yürürlüğe girmesinden TTK'nin yürürlüğe girmesi arasındaki dönemde akdedilen sigorta sözleşmelerinde sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünü ihlal etmesi halinde sigorta ettirenin zararının tazminine karar verildiği (*Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2013/11089, K: 2014/8643, T: 07.05.2014*), ancak TTK'nin 1423/2 maddesinin yürürlüğe girmesinden sonra ise itiraz hakkını kullanmayan sigorta ettirenin tazminat talep edemeyeceği yönünde kararlar verildiği görülmektedir. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2019/947, K: 2019/7662, T: 07.12.2019. "...TTK'nin 1423/2. maddesi uyarınca, aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde, sigorta ettirenin, sözleşmenin yapılmasına ondört gün içinde bu duruma itiraz etmesi gerektiğini, aksi halde sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla yapılmış sayılacağı, davacının poliçeye yönelik belirtilen süre içerisinde yapmış olduğu herhangi bir itiraz bulunmadığı, bu nedenle mahkemenin aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmediği şeklindeki kabulünün isabetli bulunmadığı..."

¹⁴⁴ Emine Yazıcıoğlu, *Sigorta Aracıları Hukuku I*, 1. Bası, On İki Levha, 2010, s. 178. Yazar, TTK'nin 1423/2 maddesinin "sigorta ettiren on dört gün içinde itiraz etmemesi halinde, gerektiği şekilde aydınlatılmış sayılacağı yönünde karine doğacağı" şeklinde değiştirilmesi gerektiğini, zira sözleşme herhalde poliçede yazılmış şartlarla kurulmuş olacağından bu hususun aydınlatma açıklamasının verilir verilmemesine bağlanmaması gerektiği belirtmektedir.

deyişle itiraz hakkının kullanılmaması hâlinde genel işlem koşulları (sigorta genel ve özel şartları) sözleşme kapsamına girmekte ancak aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilmiş olmamaktadır. Zira sigorta genel ve özel şartları sözleşme kapsamına girse dahi bu hususun sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde ortaya çıkacak sonuçlarla bir ilgisi bulunmamaktadır. Örneğin sigorta ettiren itiraz hakkını kullanmadığı için artık poliçedeki özel şartlarda yer alan istisna hükmünün sözleşme kapsamına girmediğini ileri süremeyecek, ancak bu konuda sözleşme öncesi aydınlatılmadığı için iradesinin etkilendiğini, aydınlatılmış olsaydı ek primle istisnayı teminat kapsamına alacağını ileri sürerek varsa zararını talep edebilecek ve/veya sözleşmenin haklı sebeple feshini isteyebilecektir. Aksine düşünüldüğünde sigorta ettirene tanınan “itiraz hakkı” bir haktan ziyade külfete dönüşmekte ve bu durum sigorta ettirenden ziyade sigortacının lehine olmaktadır. Sigortacı hem Kanun’un kendisine yüklenen aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmeyecek hem de çoğu zaman böyle bir hakkının olduğundan dahi habersiz olan sigorta ettirenin genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girmesine yönelik “itiraz hakkını” kullanmaması nedeniyle aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirilmiş sayılması Kanun’un amacına da aykırı olacaktır.

Öte yandan sigortacı tarafından sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünün “bilgilendirme metni” olarak adlandırılan belge aracılığıyla yazılı veya metin biçimi (textform) şeklinde yapılması gerekmektedir. Bunun temelinde ise sigorta ettirenin irade beyanını açıklamadan önce sigorta ettirene bilgiyi anlamak, sindirmek ve değerlendirmek için zaman tanınması ve bu bilginin saklanarak gerektiğinde tekrar tekrar okunabilmesi yer almaktadır¹⁴⁵. Sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanmaması durumunda, sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla yapılmış olması poliçeye “bilgilendirme metni” niteliği yüklenmez. Zira bilgilendirme metni, gerekli inceleme süresi de tanınmak şartıyla sözleşme öncesinde sigorta ettirene verilen, yapılacak sigorta sözleşmesine ilişkin uyarıları ve bilgilendirmeyi içeren bir belge iken; sigorta poliçesi sözleşmenin kurulmasından sonra sigorta ettirene verilen ve sigorta sözleşmesinin içeriğini yansıtan sadece sigorta sözleşmesinin ispatına yönelik sigortacı tarafından tek taraflı imzalanan bir belgedir. Örneğin, sigortacının sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğü kapsamında sigorta ettireni beyan yükümlülüğünün ihlal edilmesinin sonuçları hakkında da bilgilendirmesi ve uyarması gerekmektedir. Zira sigorta ettiren bu hususu bilmiyorsa bu uyarı üzerine beyan yükümlülüğünü yerine getirmeye çalışacaktır. Sözleşme öncesinde bilgilendirme metni ile bu hususta sigorta ettiren aydınlatılmamış ise bu hususun poliçede yer almasının bir anlamı olmayacaktır. Dolayısıyla sigorta poliçesinin sigorta ettirene verilmesinin

¹⁴⁵ Yetiş Şamlı, s. 2990.

veya hatta sigorta ettiren tarafından imzalanmış olmasının aydınlatma yükümlülüğü ile bir bağlantısı bulunmamaktadır¹⁴⁶.

Sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanıp kullanmamasından bağımsız olarak sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünün ihlali hâlinde sigorta ettirenin iradesi etkilenmiş ve bir zararı oluşmuşsa bu zararını culpa in contrahendo sorumluluğu kapsamında talep etmesi mümkündür. İtiraz hakkının kullanılmaması sadece genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girmesi sonucunu doğurduğundan sigorta ettirenin tazminat ve fesih gibi diğer haklarını kullanmasını engellememektedir. Zira sigortacının sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda esasında taraflar arasındaki güven ilişkisi ihlal edilmekte ve sigorta ettirenin bu ihlal nedeniyle oluşan zararı, culpa in contrahendo sorumluluğu kapsamında kalmaktadır¹⁴⁷. Ayrıca aydınlatma yükümlülüğünün ihlali sigorta ettirenin kararı üzerinde etkili olmuşsa bu husus sürekli sözleşme olan sigorta sözleşmesinin feshi için de haklı sebep teşkil etmektedir. Öte yandan SSBİY'nin 7. maddesinde; sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde, bu ihlal sigorta ettirenin kararına etkili olmuş ise sigorta ettirenin sigorta sözleşmesini feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini de talep edebileceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemede aydınlatma yükümlülüğünün ihlalinin yaptırımı olarak "itiraz hakkı" özellikle yer almamaktadır. Zira yukarıda ayrıntılı olarak bahsedildiği üzere itiraz hakkı doğrudan aydınlatma yükümlülüğünün ihlalinin yaptırımı değil sadece genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girip girmemesi sonucunu doğuran bir haktır. Dolayısıyla SSBİY'nin 7. maddesi Kanun'a aykırı bir durum içermemekte aksine, genel hükümlerde var olan bir durumu açıklamaktadır.

¹⁴⁶ Aksi yönde bkz. Karasu, s. 80. Yazar, teminat kapsamı dışında tutulan hususu içeren sigorta poliçesinde sigorta ettirenin imzası bulunmuyorsa sigortacının özel şartlar hakkında sigorta ettireni bilgilendirdiğini ispat edemediğini, bu durumda sigorta sözleşmesinin poliçede yazılı şartlarla kurulmuş sayılamayacağını ve teminat dışında tutulan rizikonun teminat kapsamında olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla yazar sigorta poliçesinde sigorta ettirenin imzasının bulunması halinde bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiği kanaatindedir.

Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E: 2013/1087, K: 2013/2041, T: 21.03.2013, "...uyuşmazlık konusu özel şartın davacının imzasını içeren poliçe metninde bulunup bulunmadığı konusunda uzman bilirkişi incelemesi yaptırılması, sigortalının imzasının ve özel şartın mevcut olduğu poliçenin varlığı halinde davalının özel şarttan haberinin olduğunun aksi halde ise davacının özel şarttan haberinin olmadığı, davalının bilgilendirme yükümlülüğüne uymadığının kabulü ile sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu biçimde eksik inceleme ile hüküm tesisi doğru görülmemiştir..."

¹⁴⁷ Özdamar, Aydınlatma, s. 57; Hacıömeroğlu, s. 50.

SONUÇ

Sigortacının sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesi hâlinde TTK'nin 1423/2 maddesi ile sigorta ettirene tanınan itiraz hakkı, hükmün lafzı ve mehzaz VVGaF §5a gözetildiğinde, sözleşme öncesi TBK'nin 21. maddesi gereğince sigorta sözleşmesi kapsamına girmemiş olan ve poliçeyle birlikte sigorta ettirene verilen genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girip girmeyeceği hususunda sigorta ettirene tanınan bir haktır. Başka bir deyişle sözleşme öncesinde aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilmediği durumlarda genel işlem koşullarının da TBK'nin 21. maddesi gereğince sözleşme kapsamına giremeyeceğini öngören kanun koyucu sigorta sektöründeki uygulamaları da gözeterek bu yönde sigorta ettirene itiraz hakkı tanımış bulunmaktadır. Sigorta ettiren itiraz hakkını poliçenin kendisine teslim edilmesinden itibaren on dört gün içinde kullanırsa itirazın içeriğine göre, itiraza uğrayan şartlar yazılmamış sayılacak, sözleşme itiraza uğramayan şartlarla yapılmış olacaktır. Sigorta ettiren itiraz hakkını kullanmaz ise sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olacak; böylece sözleşmenin kurulmasından sonra verilen genel işlem koşulları sözleşme kapsamına girecektir. Sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanmaması nedeniyle sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla yapılmış olması, hiçbir şekilde sigortacının sözleşme öncesi yerine getirmediği aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirdiği anlamına gelmemektedir. Zira TBK'nin 21. maddesinde düzenlenen genel işlem koşullarının sözleşmenin kapsamına girmesi (yürürlük denetimi) ile TTK'nin 1423/1 maddesinde düzenlenen aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesi için yapılması gerekenler birbirinden farklı hususlardır.

TTK'nin 1423/2 maddesinin düzenlenmesiyle öğretilde yer alan tartışmaların temelini itiraz hakkının kullanılmaması hâlinde sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmiş olacağı varsayımı oluşturmaktadır. Bu şekilde bir varsayımın kabul edilmesi; itiraz hakkının sigorta ettirene tanınan bir haktan ziyade sanki sigortacıya tanınan bir hak görünümü arz etmektedir. Oysa TTK'nin 1423/2 maddesinin yoruma muhtaç bir madde olduğu gözetildiğinde Alman hukukundaki süreç ile VAGaF §10a ve VVGaF §5a incelendiğinde itiraz hakkının genel işlem koşullarının yürürlük denetimine ilişkin olduğu ve itiraz hakkının kullanılmadığı durumda sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirdiği varsayımının söz konusu olmayacağı aşikârdır. Öte yandan TTK'nin 1423/2 maddesine mehzaz olan ve itiraz hakkının yer aldığı Alman sigorta hukukundaki VVGaF §5a, reform sonrası VVG'ye alınmamış; böylece genel işlem koşullarının sözleşme kapsamına girmesi hususu, genel hükümlere bırakılarak tartışmalara son verilmiştir. Avrupa Birliği Mevzuatı'nda da sigortacının bilgilendirme yükümlülüğü kapsamında itiraz hakkı hiçbir zaman söz konusu olmamıştır. O hâlde sigorta ettirenin gerçek anlamda korunması için Avrupa Birliği Mevzuatı'nda hiç yer almayan ve Alman sigorta hukukunda da kaldırılan itiraz müessesesinin Türk hukukunda da kaldırılması

gereklidir. Kanaatimizce TTK'nin 1423/2 maddesinde yer alan “*Aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına ondört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur*” ibaresinin hükümden çıkarılarak sigorta sözleşmelerinde yer alan genel işlem koşullarının yürürlük denetiminin TBK'nin 21. maddesine bırakılması gerekir.

KAYNAKÇA

- Akgün E, *Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), 2010.
- Akgün E, *Ferdi Kaza Sigortası Sözleşmesi*, 1. Bası, On İki Levha, 2017.
- Aksoy Dursun S, *Borçlar Hukukunda Hâkimin Sözleşmeyi Tamamlaması*, 1. Bası, On İki Levha, 2008.
- Aral Eldeleklioğlu İ, “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 2012, s. 383-402.
- Atamer K, “Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Zarar Sigortalarına Giriş”, *Batider*, XXVII(1), 2011, s. 21-108.
- Atamer Y, *Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi*, 2. Bası, Beta, 2001.
- Atamer Y, “Yeni Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Uyarınca Genel İşlem Koşullarının Denetlenmesi – TKHK m.6 ve TTK m.55, F.1 (f) İle Karşılaştırmalı Olarak”, *Türk Hukukunda Genel İşlem Şartları Sempozyumu*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2012, s. 9-73. (Sempozyum)
- Avcı Z, “Sigorta Sözleşmesinde Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 14(155), 2019, s. 1338-1351.
- Aydın S, *Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Hâlinde Sigortacının Hakları*, 1. Bası, Seçkin, 2018.
- Ayhan R, “Teyit Mektubu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, LXXI(2), 2013, s. 51-70.
- Ayhan R/Çağlar H/Özdamar M, *Sigorta Hukuku Ders Kitabı*, 2. Bası, Yetkin Yayınları, 2019.
- Can M, *Türk Özel Sigorta Hukuku*, 2. Bası, İmaj Yayınevi, 2007.
- Ceren Civan S, “Sigorta Sözleşmelerinde Sigorta Şirketinin Bilgilendirme Yükümlülüğü”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 94(3), 2020, s. 64-90.
- Çınar Ö, *Tüketici Hukukunda Haksız Şartlar*, 1. Bası, On İki Levha, 2009.
- Diller M, *Berufshaftpflichtversicherung der Rechtsanwälte*, 2. Auflage, C.H.Beck, 2017.
- Döhmer T, “Die Fiktionendes §5a VVG”, *zfs*, 1997, s. 281 vd.
- Dörner H/Hoffmann S, “Der Abschluß von Versicherungsverträgen nach § 5a VVG”, *NJW*, Heft 3, 1996, s. 153-160.

- Durgut R/Bulut E H, “Karar İncelemesi: Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğe Aykırılığın Sonuçları”, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 6(2), 2020, s. 337-358.
- Eren, F, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 22. Bası, Yetkin, 2017.
- Eriş G, *Ticari İşletme ve Şirketler C. I*, 3. Bası, Seçkin, 2017.
- Eriş G, *Sigorta Hukuku*, 1. Bası, Seçkin, 2020. (Sigorta Hukuku)
- Gökkyar Çınar S, *Sigorta Hukukunda Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü*, 1. Bası, Yetkin, 2021.
- Hacıömeroğlu A O, “Sigorta Sözleşmelerinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa In Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi”, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 1(2), 2015, s. 49-70.
- Havutçu A, *Açık İçerik Denetimi Yoluyla Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması*, 1. Bası, Güncel Yayınevi, 2003.
- Kabukçuoğlu Özer F D, *Sigortacılık Kanunu Şerhi*, 1. Bası, On İki Levha, 2012. (Şerh)
- Kabukçuoğlu Özer F D, *Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası*, 2. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2014. (Hayat Sigortası)
- Kara H, *Sigorta Hukuku*, 1. Bası, On İki Levha, 2021.
- Karasu R, *Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası*, 1. Bası, Yetkin Yayınları, 2016.
- Kollhossler H, “Gewohnheitsrechtliche Erfüllungshaftung und alternative Regelungen”, *r+s*, Heft 3, 2001, s. 89-97.
- Langheid T/Wandt M, *Münchener Kommentar zumVersicherungsvertragsgesetz: VVG, Band 1, §§ 1-99, VVG-InfoV*, 2. Auflage, C.H.Beck, 2016, (Langheid/Wandt/Bearbeiter, VVG -, Rn. -).
- Lorenz, E, “Zum Abschluß eines Versicherungsvertrags nach § 5a VVG”, *VersR*, Heft 3, 1995, s. 616-626. (1995)
- Lorenz, E, “Neue Aspekte zum Abschluß eines Versicherungsvertrags nach § 5a VVG”, *VersR*, Heft 19, 1997, s. 773-814. (1997)
- Memiş T, *Sigorta Sözleşmesi Şartlarının Yargısal Denetimi*, 1. Bası, On İki Levha, 2016.
- Özdamar M, “Alman Sigorta Sözleşmeleri Hukukunda Sigortacının Geleneksel Güven (İfa) Sorumluluğu”, *Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan*, 1. Bası, Turhan Kitabevi, 2008, s. 659-684. (Geleneksel Güven)

- Özdamar M, *Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü*, 1. Bası, Yetkin Yayınları, 2009. (Aydınlatma)
- Özdamar M, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünü İhlal Eden Sigortacı Uygulanacak Yaptırım Sorunu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(2), 2013, s. 347-360. (Yaptırım Sorunu)
- Özdamar D, “Avrupa Sözleşmeler Hukuku’nda ve Türk Borçlar Hukuku’nda Örf ve Âdetler İle Teamül ve Uygulamaların Yeri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan*, 19(Özel Sayı), 2017, s. 109-188.
- Pilz K, “Die gewohnheitsrechtliche Erfüllungshaftung nach der VVG-Reform” *VuR*, Heft 2, 2010, s. 167-172.
- Prave P, “Schweigen als Zustimmung?”, *r+s*, Helf 5, 1998, s. 441-448.
- Prölss E/Martin A, *Versicherungsvertragsgesetz*, 31. Auflage, C.H.Beck, 2021, (Prölss/Martin/Bearbeiter, VVG -, Rn. -).
- Römer W, “Zu den Informationspflichten der Versicherer und ihrer Vermittler”, *VersR*, Helf 31, 1998, s. 1313-1322.
- Rüffer W/Dirk Halbach D/Schimikowski P, *Versicherungsvertragsgesetz*, 4. Auflage, 2020, (Rüffer/Halbach/Schimikowski/Bearbeiter, VVG -, Rn. -).
- Schimikowski P, “Die Neuregelungen zum Widerrufs- und Rücktrittsrecht des Versicherungsnehmers”, *r+s*, 1994, s. 441-444.
- Schimikowski P, *Versicherungsvertragsrecht, I. Der Versicherungsvertrag*, 6. Auflage, C.H.Beck, 2017.
- Selim A, “Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü ve Yükümlülüğün İhlali Halinde Sigorta Ettirenin Sahip Olduğu Haklar”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 15(165), 2020, s. 1048-1055.
- Sevinç Kuyucu Ü. A, “Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Niteliği ve Uygulanacak Hükümlerin Belirlenmesine İlişkin Esaslar”, *Sigorta Genel şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu-Prof. Dr. Rayegan Kender’e Saygı Günü*, 1. Bası, Filiz Kitabevi, 2020.
- Stockmeier H, *Privathaftpflichtversicherung*, 1. Auflage, C.H.Beck, 2019.
- Şeker Öğüz Z/Sevinç Kuyucu A, *Yeni Türk Ticaret Kanununda Sigorta Hukuku*, 1. Bası, Filiz Kitabevi, 2011.
- Taşkın M, *Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi*, 1. Bası, On İki Levha, 2019.
- Tekinay S/Akman S/Burcuoğlu H/Altop A, *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 7. Bası, Filiz Kitabevi, 1993.

- Tuzcuoğlu T, *Avrupa Birliği Normları ve 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Işığında Genel İşlem Şartları*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora Tezi), 2017.
- Uluğ Cicim İ, “Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar”, *Türk Ticaret Kanunu’nun 5. Yıl Sempozyumu*, 1. Bası, *Türkiye Adalet Akademisi*, 2018, s. 651-672.
- Ülgen H/Helvacı M/Kendigelen A/Kaya A/Nomer Ertan F, *Ticari İşletme Hukuku*, 5. Bası, On İki Levha, 2015.
- Ünan S/Atamer Y, “Control of General and Special Conditions of Insurance Under Turkish Law with Special Regard to the Transparency Requirement”, *Transparency in Insurance Law, Istanbul 4 May 2012, Joint Seminar Organized by Sigorta Hukuku Türk Derneği, Sigorta Hukuku Türk Derneği-Deutscher Verein für Versicherungswissenschaft*, 2012, s. 65-89.
- Ünan S, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi Sigorta Hukuku C. I*, 1. Bası, On İki Levha, 2016. (Şerh)
- Ünan S, “Sigorta Genel Şartları İle İlgili Olarak Uygulamada Karşılaşılan Bazı Problemler”, *Sigorta Genel şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu-Prof. Dr. Rayegan Kender’e Saygı Günü*, 1. Bası, Filiz Kitabevi, 2020. (Genel Şartlar)
- von Ferber K. G/Rosowski O, “Die Widerspruchsmöglichkeit bei Lebens und Rentenversicherungsverträgen aus den Jahren 1195 bis 2007”, *VuR*, 2018, s. 89-101.
- Yazıcıoğlu E, *Sigorta Aracıları Hukuku I*, 1. Bası, On İki Levha, 2010.
- Yazıcıoğlu E, “Sigortacının Bilgilendirme (Aydınlatma) Yükümlülüğü” *Sigorta Hukuku Sempozyumları, Sorumluluk Sigortaları Sempozyumu 1–2 Aralık 2017 İstanbul/Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu 2–3 Şubat 2018 Bursa*, 1. Bası, On İki Levha, 2018. (Bilgilendirme)
- Yazıcıoğlu E/Şeker Öğüz Z, *Sigorta Hukuku*, 3. Bası, Filiz Kitabevi, 2020.
- Yeşilova Aras E, “Sigorta Sözleşmelerinde Genel İşlem Şartlarının Kullanılması”, *Genel İşlem Şartları Sempozyumu, İzmir Barosu Dergisi*, 1(3), 2015, s. 447-496.
- Yetiş Şamlı K, “Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünü Düzenleyen TTK m. 1423 Hükümüne İlişkin Bazı Değerlendirmeler”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(3), 2016, s. 2977-3004.